

Jaarboek Thuiszorg
2001–2002

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek – Facilitair Bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2004.

Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn excl. administratie- en verzendkosten.

Prijs: € 23,00

Kengetal: C-68

ISBN 903572459 3

CBS-productnummer: 0985204010

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2001–2002	= 2001 tot en met 2002
2001/2002	= het gemiddelde over de jaren 2001 tot en met 2002
2001/'02	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2001 en eindigend in 2002
1991/'92–2001/'02	= boekjaar enz., 1991/'92 tot en met 2001/'02

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Inhoud

Voorwoord	7
Samenvatting	9
Inleiding	13
1. Thuiszorg: ontwikkelingen en activiteiten	17
2. Populatie	21
3. Een statistisch totaalbeeld	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Productie	25
3.3 Personeel	27
3.4 Financiën	36
4. Verpleging en verzorging	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Productie	43
4.3 Personeel	44
5. Kraamzorg	47
5.1 Inleiding	47
5.2 Productie	47
5.3 Personeel	48
6. Ouder- en kindzorg, diëtetiek en preventie	51
6.1 Inleiding	51
6.2 Productie	51
6.3 Personeel	56
Tabellen	59
Afkortingen	65
Technische toelichting	67
Bijlage 1: Vragenformulier Statistiek thuiszorg 2002	71

Voorwoord

Dit Jaarboek Thuiszorg 2001–2002 is de derde gezamenlijke publicatie van het CBS en de LVT over de thuiszorg. De eerste gezamenlijke publicatie, over het jaar 1998, zag het licht in het voorjaar van 2001, dus ruim twee jaar na afloop van het beschreven jaar. Om resultaten van de jaarlijkse statistiek Thuiszorg sneller te publiceren na afloop van het verslagjaar, is een inhaalslag gemaakt door voortaan over twee verslagjaren tegelijk te rapporteren in een tweejaarlijkse publicatie. In augustus 2002 is het Jaarboek Thuiszorg 1999–2000 uitgekomen. Tijdigheid, naast betrouwbaarheid van de cijfers is een belangrijk aspect van de kwaliteit van een statistiek.

Het CBS en de LVT participeren momenteel beiden in het project ‘maatschappelijke verantwoording verpleging en verzorging’, dat tot doel heeft de inhoud van een ‘jaardocument’ vast te stellen op grond waarvan instellingen aan al hun verantwoordings- en structurele informatievragen kunnen voldoen. Deze ontwikkeling zal naar verwachting bijdragen aan zowel het ‘versnellen’ van de informatievoorziening over de thuiszorg als aan het verminderen van de inspanning die instellingen en zich moeten getroosten om de vragenformulieren in te vullen.

De inhoud van de vragenformulieren over de jaren 2001 en 2002 is wederom in overleg tussen CBS en LVT bepaald. De uitvoering van het veldwerk en de bewerking van de gegevens was in handen van het CBS. De publicatie is in samenwerking tussen beide instellingen tot stand gekomen, waarbij de opzet van de vorige edities van het Jaarboek Thuiszorg in grote lijnen is gehandhaafd. Met deze publicatie zijn nu voor de jaren 1998–2002 volstrekt vergelijkbare cijfers beschikbaar. Voor een groot deel van de populatie van instellingen worden kerncijfers over een langere reeks van jaren gepresenteerd, te weten 1993–2002.

Wij hopen met deze publicatie bij te dragen aan het voorzien in de behoefte aan betrouwbare, onafhankelijke statistische informatie over de thuiszorg.

Directeur LVT

Directeur-Generaal van de Statistiek,

drs. B.E. van den Dungen

drs. G. van der Veen

Bunnik/Voorburg, april 2004

Samenvatting

Dit jaarboek beschrijft de ontwikkelingen in de thuiszorg in de periode 1998–2002 op het gebied van personele inzet, de diensten die geleverd worden en de resulterende baten en lasten. Voor een groot deel van de populatie van instellingen worden eveneens kerncijfers over een langere reeks van jaren gepresenteerd, te weten 1993–2002. De hier gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op een schriftelijke enquête onder alle thuiszorginstellingen in Nederland met 10 of meer werknemers. Het gaat om ongeveer 200 instellingen in 2002, die zich bezighouden met verpleging en verzorging van mensen thuis, ouder- en kindzorg, kraamzorg, diëtetiek, preventie en entadministratie. Het aantal instellingen is pas in de jaren 2001 en 2002 sterk toegenomen. De omvang van de activiteiten van de thuiszorginstellingen is in toenemende mate gegroeid in de jaren 1998–2002. In staat S.1 zijn de ontwikkelingen samengevat met behulp van indexcijfers, waarbij 1998 op 100 is gezet.

Staat S.1
Indexcijfers thuiszorg (1998=100)

	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal baten	100	106	120	139	159
Totaal personeel in loondienst (uren) ¹⁾	100	102	105	110	117
Productie V&V, OKZ, KZ ²⁾	100	101	108	110	118

¹⁾ Exclusief oproepkrachten, inclusief alpha-helpenden.

²⁾ Verpleging en verzorging, Ouder- en kindzorg, Kraamzorg.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

In staat S.1 is de productie-index gedefinieerd als een (met de opbrengsten in 1998) gewogen gemiddelde van indexcijfers voor de gerealiseerde uren verpleging en verzorging, de gerealiseerde verzorgingsuren in de kraamzorg en het aantal consulten aan zuigelingen en peuters in de ouder- en kindzorg. Daarmee wordt het leeuwendeel van de activiteiten van thuiszorginstellingen gedekt. De indexcijfers voor het personeel zijn gebaseerd op het totaal aantal arbeidsuren van personeel in loondienst (exclusief oproepkrachten) en alpha-helpenden. De indexcijfers voor de baten maken gebruik van het totaal aan baten oftewel de som van het wettelijk budget voor aanvaardbare kosten, overige bedrijfsopbrengsten en financiële en buitengewone baten.

Uit staat S.1 blijkt dat de (totale) baten (in lopende prijzen, dus niet gecorrigeerd voor inflatie) in vier jaar tijd explosief met bijna 60% zijn toegenomen. De reden is dat vanaf het jaar 2000 het systeem van 'boter bij de vis' (in plaats van vaste budgetten) van toepassing is om de wachtlijsten te verminderen. Bij dit systeem wordt alle door de instellingen geleverde en aantoonbare productie gefinancierd (oftewel een openeinde-regeling). De personele inzet (inclusief alpha-helpenden, exclusief oproepkrachten en ingehuurde krachten) is in vier jaar tijd met 17% gestegen. Als de oproepkrachten en ingehuurde krachten in tegenstelling tot staat S.1 wel meegeteld worden, dan is de stijging van het personeel ook gelijk aan 17%. Extra personeel is aangetrokken om de wachtlijsten op het gebied van de thuiszorg weg te werken. De productie is over vier jaar gestegen met 18%. Het productievolume vertoont een overeenkomstige ontwikkeling als het arbeidsvolume.

Ultimo 2002 werken er ruim 125 000 mensen in loondienst (excl. oproepkrachten) in de thuiszorg, die gezamenlijk bijna 64 000 arbeidsplaatsen (voltijdequivalenten) bezetten. Daarnaast werken er in 2002 ook nog ruim 53 000 alpha-helpenden en ruim 18 000 oproepkrachten in de thuiszorg.

Het merendeel van de werkzaamheden in de thuiszorg wordt uitgevoerd door grote instellingen met een AWBZ-toelating voor algemene thuiszorg en/of ouder- en

Staat S.2
Indexcijfers thuiszorg per activiteit (1998=100)

	1998	1999	2000	2001	2002
Verpleging en verzorging					
Opbrengsten ¹⁾	100	106	119	140	168
Personeel in loondienst (uren) ³⁾	100	101	104	110	120
Aantal uren verpleging en verzorging	100	101	109	113	123
Kraamzorg					
Opbrengsten	100	102	113	124	140
Personeel in loondienst (uren) ⁴⁾	100	103	107	105	105
Aantal verzorgingsuren	100	101	100	99	94
Ouder- en kindzorg					
Opbrengsten ²⁾	100	103	110	122	127
Personeel in loondienst (uren) ⁴⁾	100	103	105	121	118
Aantal consulten	100	96	96	97	97

¹⁾ AWBZ-budget algemene thuiszorg.

²⁾ AWBZ-budget ouder- en kindzorg en diëtetik.

³⁾ Exclusief oproepkrachten, inclusief alpha-helpenden.

⁴⁾ Exclusief oproepkrachten.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

kindzorg en diëtetiek. De 'overige instellingen', in omvang meestal veel kleiner, zijn in de afgelopen jaren in aantal min of meer gelijk gebleven, maar in omvang wel sterk gegroeid. Het gemiddeld aantal bezette arbeidsplaatsen bij de 'overige instellingen' is met 200% gestegen in vier jaar tijd. In termen van baten is deze categorie instellingen verviervoudigd in vier jaar tijd. Het aandeel van deze categorie in de totale baten in de thuiszorg is gestegen van 2% in 1998 naar 4% in 2002.

In staat S.2 zijn de ontwikkelingen per activiteit weergegeven.

In de *verpleging en verzorging*, die in termen van lasten en baten driekwart van de totale thuiszorg omvat, is de productie en de personele inzet (inclusief alpha-helpenden, exclusief oproepkrachten en ingehuurde krachten) met 23% respectievelijk 20% gestegen in vier jaar tijd. Het gaat hierbij niet alleen om verpleging en verzorging in het kader van de verstrekking algemene thuiszorg van de AWBZ, maar ook om intensieve thuiszorg (tot 2002) en overige thuiszorg, al dan niet gefinancierd door middel van PGB's. Het aantal alpha-helpenden is redelijk stabiel, het aantal personeelsleden in loondienst in de verpleging en verzorging is fors gestegen. Bij de baten wordt alleen het AWBZ-budget voor algemene thuiszorg gevolgd. Dit budget is in de afgelopen vier jaar met 68% fors gestegen.

In de *kraamzorg* is het aantal partus-assistenties en het aantal verzorgingen ten opzichte van 1998 vrijwel constant gebleven, maar door een daling van het aantal uren per verzorging daalt het aantal verzorgingsuren. In vergelijking met de andere thuiszorgactiviteiten is het aantal arbeidsuren in de kraamzorg relatief snel toegenomen in 1999 en 2000, maar in de jaren daarna licht gedaald. In termen van baten wordt bijna de helft van de kraamzorg geleverd door kraamzorginstellingen en andere instellingen zonder een toelating algemene thuiszorg of ouder- en kindzorg en diëtetiek. De opbrengsten voor kraamzorg zijn in vier jaar tijd gestegen met 40%.

In de *ouder- en kindzorg* is de stijging van de opbrengsten (lees: AWBZ-budget ouder- en kindzorg inclusief diëtetiek) 27% in vier jaar. De stijging bij de personele inzet voor ouder- en kindzorg is iets lager, te weten 18%. De productie in termen van het aantal consulten ouder- en kindzorg is licht gedaald in de afgelopen vier jaar met 3%. Dit komt door een dalende trend in het aantal zuigelingenconsulten en een stijgende trend (tot 2001) in het aantal peuter/kleuter-consulten.

Inleiding

Dit Jaarboek Thuiszorg 2001–2002 schetst de ontwikkelingen in de thuiszorg wat betreft productie, personeel en financiën, en is qua opzet en inhoud vergelijkbaar met de vorige edities van het Jaarboek Thuiszorg. Tot en met statistiekjaar 1997 stelden het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) enerzijds en anderzijds het NZi¹⁾ in opdracht van de Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT) ieder een eigen onderzoek in. Ook de rapportage van de resultaten vond gescheiden plaats. Met ingang van statistiekjaar 1998 werken de LVT en het CBS samen bij het jaarlijkse onderzoek en de rapportage daarover. De titel van de rapportage en deels ook de opzet sluiten aan bij de voorheen door LVT en NZi uitgebrachte publicatie²⁾. Als gevolg van vertragingen in de verzameling van de gegevens over statistiekjaar 1999 is besloten om gelijktijdig over twee jaren te publiceren in het Jaarboek Thuiszorg 1999–2000. De lijn om tweejaarlijks te rapporteren over twee verslagjaren wordt voortgezet in het onderliggende Jaarboek Thuiszorg 2001–2002.

De samenwerking tussen de LVT en het CBS op het gebied van de gegevensverzameling houdt in dat de vragenlijsten die door het CBS naar de instellingen voor thuiszorg zijn gestuurd, een aantal extra vragen bevatten die nodig zijn om te voorzien in de informatiebehoefte van de LVT en haar leden. De LVT draagt ook financieel bij aan de uitvoering van het onderzoek.

Het CBS streeft ernaar om de resultaten over een bepaald statistiekjaar te publiceren binnen 12 maanden na afloop van het betreffende jaar. De laatste jaren is dat in het geval van de thuiszorg niet gelukt. Om de gegevensverzameling te versnellen is met ingang van statistiekjaar 2001 in de vraagstelling over exploitatie niet langer aangesloten bij de nacalculatieformulieren van het CTG, maar bij de Regeling Jaarverslaggeving Zorg.

Opzet van de publicatie

Deze publicatie heeft tot doel, een cijfermatig beeld te geven van de in 2001 en 2002 door de instellingen voor thuiszorg gerealiseerde productie (inclusief enige cliëntgegevens), de omvang en samenstelling van het personeel van deze instellingen, en van de lasten en baten in de thuiszorg. De resultaten worden in een tijdsperspectief geplaatst. Daarbij ligt de nadruk op de periode vanaf 1998 (het eerste verslagjaar waarover LVT en CBS gezamenlijk hebben gepubliceerd), maar er zijn ook tal van tijdreeksen opgenomen vanaf 1993 (het eerste jaar waarin sprake was van een geïntegreerde CBS-statistiek van de thuiszorg). De gegevens hebben betrekking op alle instellingen voor thuiszorg met minstens 10 werknemers, dus ook op de instellingen die geen lid zijn van de LVT.

Voorafgaand aan de presentatie van statistische uitkomsten wordt in *hoofdstuk 1* een globaal beeld geschetst van de ontwikkelingen die zich de laatste jaren in deze sector hebben voorgedaan en van de verschillende dienstverleningsactiviteiten waarmee instellingen voor thuiszorg zich (kunnen) bezighouden.

Hoofdstuk 2 vormt de overgang naar de cijfermatige gegevens. Hierin wordt ingegaan op de onderzoekspopulatie: op hoeveel instellingen heeft het onderzoek betrekking en hoe zijn deze onderverdeeld naar type en activiteiten waarmee ze zich bezighouden.

Hoofdstuk 3 geeft in drie achtereenvolgende paragrafen een statistisch totaalbeeld van de productie, het personeel en de financiën van de instellingen. In de daarop volgende hoofdstukken wordt dit beeld nader uitgewerkt voor een aantal activiteiten afzonderlijk; in *hoofdstuk 4* komt de verpleging en verzorging aan de orde, in *hoofdstuk 5* de kraamzorg, in *hoofdstuk 6* de ouder- en kindzorg, diëtetiek en preventie. In elk van de hoofdstukken 3 tot en met 6 worden paragrafen gewijd aan de productie en aan de omvang en samenstelling van het personeelsbestand. In hoofdstuk 3 (paragraaf 3.4) wordt bovendien een totaaloverzicht gegeven van lasten en baten van thuiszorginstellingen. Per activiteit (algemene thuiszorg, ouder- en kindzorg, kraamzorg) wordt géén specifiek overzicht van lasten en baten gegeven. De reden is dat een gedetailleerde uitsplitsing van de lasten naar activiteit niet nauwkeurig opgegeven c.q. geschat kan worden.

De publicatie wordt afgesloten met een lijst met gehanteerde *Afkortingen*, een *Technische toelichting* en een *vragenformulier* die door het CBS is gebruikt bij de enquête onder de instellingen over het jaar 2002. Het vragenformulier over het jaar 2001 is vrijwel identiek en is daarom niet apart opgenomen.

Plaats van tabellen, staten en grafieken

De publicatie bevat tabellen, staten en grafieken. *Tabellen* zijn niets anders dan grote staten; zo groot dat ze niet tussen de tekst zijn geplaatst maar achterin de publicatie. In de tekst zijn verwijzingen naar de tabellen opgenomen. *Staten* en *grafieken* zijn zo dicht mogelijk bij het tekstgedeelte geplaatst dat daarop betrekking heeft. Gegevens die in een grafiek worden gepresenteerd, worden in alle gevallen ook getalsmatig weergegeven, dus in een staat of tabel. De staten en grafieken zijn per hoofdstuk genummerd. De nummering is doorlopend, dus geen aparte nummering voor staten enerzijds en grafieken anderzijds.

Noten in de tekst

- 1) 'NZi Onderzoek, informatie en opleidingen in de zorg' is met ingang van 1 januari 2000 gefuseerd met SIG Zorginformatie. De naam van de nieuwe instelling is Prismant.

- ²⁾ De laatstverschenen gezamenlijke publicatie van LVT en NZi had betrekking op statistiekjaar 1996 (Jaarboek Thuiszorg 1996); de rapportage over 1997 is niet verschenen in verband met problemen bij het veldwerk die gevolgen hadden voor de kwaliteit van de resultaten.

1. Thuiszorg: ontwikkelingen en activiteiten

‘Instellingen voor thuiszorg’ is nog niet zo heel erg lang een ingeburgerd begrip in het geheel van zorgvoorzieningen in Nederland. Vooral in de eerste helft van de 90-er jaren vonden op grote schaal fusies plaats tussen de voordien gescheiden opererende instellingen voor kruiswerk en instellingen voor gezinsverzorging. De resulterende organisaties werden aangeduid als instellingen voor thuiszorg.

In 1993 was het fusieproces zodanig voortgeschreden dat het CBS de tijd gekomen achtte om de afzonderlijke enquêtes bij kruisorganisaties, kraamcentra en instellingen voor gezinsverzorging te integreren in een statistiek van de thuiszorg. Bij de koepelorganisaties had het integratieproces zich al wat eerder voltrokken; de vroegere koepelorganisaties van het kruiswerk en van de gezinsverzorging gingen in 1990 op in de Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT). De eerste aflevering van het ‘Jaarboek Thuiszorg’ van de LVT in samenwerking met het NZi had, evenals de eerste aflevering van de CBS-statistiek over de thuiszorg, betrekking op het jaar 1993.

De van oudsher bestaande instellingen voor kruiswerk, voor gezinsverzorging en kraamcentra hebben niet *allemaal* een ‘zorgverbreding’ ondergaan. Er zijn dus nog steeds instellingen die zich uitsluitend bezighouden met verpleging óf verzorging óf kraamzorg. Het begrip ‘instellingen voor thuiszorg’ heeft *ook* betrekking op dit soort instellingen met een beperkt activiteitenpakket.

Toegelaten en niet-toegelaten instellingen

De dienstverlening in de thuiszorg wordt voor het merendeel uitgevoerd door zgn. *toegelaten instellingen*. Dit betreft instellingen die bekostigd worden vanuit de AWBZ in het kader van de verstrekking algemene thuiszorg (artikel 15 Besluit Zorgaanspraken ¹⁾). Daaronder wordt begrepen huishoudelijke en persoonlijke verzorging en verpleging thuis alsmede uitleen van verpleegartikelen. Voor het verkrijgen van deze zorg is sinds 1998 een indicatie nodig van een regionaal indicatie-orgaan. De zogeheten ‘lijfgebonden zorg’ (zoals verpleging) in deze aanspraak op zorg was tot 2002 gemaximeerd tot drie uur per dag. Voor extra zorg die daar bovenop noodzakelijk was, kon onder voorwaarden een beroep worden gedaan op een landelijke AWBZ-subsidieregeling Intensieve Thuiszorg. Van belang daarbij was, dat dankzij die extra zorg een opname in een ziekenhuis of verpleeghuis kon worden uitgesteld, of geheel achterwege kon blijven. Aangezien gebleken is dat het gebruik van die regeling niet heeft geleid tot een onbeheerste uitgavenstroom, heeft de overheid die aparte regeling per 2002 afgeschaft en gelijktijdig de maximering van 3 uur lijfgebonden zorg geschrapt in de zorgaanspraken. Over de verslagjaren 1999, 2000 en 2001 was dus nog sprake van de regeling intensieve thuiszorg.

De tot 1 april 2003 aanwezige instellingen met een toelating op het gebied van algemene thuiszorg bestaan uit drie categorieën.

Allereerst zijn er de van oudsher opererende kruiswerkinstellingen en instellingen voor gezinsverzorging die via de weg van samenwerking dan wel via fusies tot geïntegreerde thuiszorginstellingen als zodanig actief zijn.

Daarnaast is in 1997 een aantal nieuwe instellingen toegelaten als AWBZ-gefinancierde instellingen. In dat jaar werd ter vervanging van de aparte aanspraken op wijkverpleging en gezinsverzorging een integrale aanspraak op thuiszorg ingevoerd (artikel 15 Besluit Zorgaanspraken). Eén en ander vond plaats mede in het licht van de toen nagestreefde marktwerking in de thuiszorg. De eerste ervaringen daarmee vormden binnen een jaar aanleiding tot het besluit om niet méér nieuwe instellingen toe te laten en de marktwerking voorlopig te 'bevriezen'.

Alleen in regio's waar de aanwezige zorgcapaciteit zich onder een bepaalde minimumdrempel bevond, kon vanaf 1998 nog uitbreiding plaatsvinden. Om die reden zijn vanaf die periode nog enkele nieuwe thuiszorginstellingen toegelaten op basis van de tijdelijke 'regeling spreiding en behoefte'.

Met ingang van 1 januari 2001 is die regeling spreiding en behoefte ingetrokken om ruimte te bieden aan nieuwe initiatieven op het terrein van de thuiszorg. De ruimte die werd gecreëerd voor nieuwe thuiszorginstellingen vond vooral plaats tegen de achtergrond van het beleid gericht op het wegwerken van de wachtlijsten en de bevordering van de marktwerking en meer keuzemogelijkheden voor de cliënt.

Naast toegelaten instellingen op het terrein van de algemene thuiszorg, bestaan er ook toegelaten instellingen op het terrein van de *ouder- en kindzorg* (consultatiebureaus) en *diëtetiek*. De kruiswerkorganisaties en thuiszorginstellingen die eind 1996 deze onderdelen in hun pakket hadden, zijn destijds voor die onderdelen aangemerkt als toegelaten instellingen.

Naast de toegelaten instellingen is er een kleinere groep van *niet-toegelaten instellingen*. Deze instellingen leveren zorg die privaat of uit persoonsgebonden budgetten bekostigd wordt, dan wel (tot 2002) via middelen uit de regeling Intensieve Thuiszorg. Ook kunnen deze instellingen door toegelaten instellingen worden ingeschakeld (als onderaannemer). Met ingang van verslagjaar 1998 zijn ook de niet-toegelaten instellingen in de Statistiek van de thuiszorg opgenomen. In *hoofdstuk 2* wordt hier nader op ingegaan.

Activiteiten

Binnen de thuiszorg vormen *verzorging* (zowel persoonlijke als huishoudelijke) en *verpleging* getalsmatig de belangrijkste activiteiten. De doelgroep wordt gevormd door al die personen die door ziekte, handicap of ouderdom niet in staat zijn zelfstandig of met hulp van burens, familie of vrienden het eigen huishouden te voeren, en/of aangewezen zijn op verzorging en verpleging. Hoewel verzorging en verpleging wordt geboden aan eenieder die daaraan behoefte heeft ongeacht leeftijd,

behoort het overgrote deel van de cliënten tot de oudere bevolking. Dit onderdeel van de thuiszorg heeft veel raakvlakken met de zorg die wordt geleverd door verzorgingshuizen en verpleeghuizen. In nagenoeg alle regio's vindt samenwerking plaats tussen de thuiszorg en deze zogeheten intramurale zorg.

Een andere belangrijke activiteit van veel (maar lang niet alle) instellingen voor thuiszorg vormt de *kraamzorg*. Deze zorg omvat de verzorging van moeder en kind vanaf de dag van bevalling. De verzorging strekt zich ook uit tot het huishouden.

Een derde groep activiteiten wordt gevormd door de *ouder- en kindzorg*, *diëtetiek en preventie*. De *ouder- en kindzorg* vindt voor het grootste deel plaats door artsen en verpleegkundigen binnen de hiervoor bestemde consultatiebureaus. Daarnaast worden ook wel huisbezoeken gebracht aan ouders met jonge kinderen, en worden er cursussen georganiseerd voor aanstaande ouders, ouders van zuigelingen en ouders van peuters. Belangrijk zijn ook de cursussen zwangerschapsgymnastiek (zowel pre- als postnataal). De *ouder- en kindzorg* richt zich op kinderen (en hun ouders) tot en met vier jaar - op de leeftijdsgroep dus die nog niet naar school gaat. *Diëtetiek* houdt vooral in het geven van individuele voedingsadviezen door diëtisten. *Preventie* heeft veelal de vorm van cursussen op het gebied van gezondheid, bijvoorbeeld gericht op personen met een bepaald type aandoening.

Een andere activiteit waaraan in deze publicatie aandacht wordt besteed, betreft het AWBZ-gefinancierde Rijksvaccinatieprogramma voor zuigelingen en kinderen, dat wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van provinciale entadministraties.

Tot slot moet worden genoemd het *Algemeen Maatschappelijk Werk* (AMW). Dit vindt gedeeltelijk plaats binnen instellingen voor thuiszorg. Daarnaast zijn er ook zelfstandige instellingen voor AMW. Gegevens over het AMW in deze publicatie hebben uitsluitend betrekking op het gedeelte van deze vorm van hulpverlening dat wordt geboden binnen de instellingen voor thuiszorg.

Noot in de tekst

- 1) Per 1 april 2003 is het Besluit Zorgaanspraken AWBZ gewijzigd. Eén van de belangrijkste aanpassingen is de omzetting van aanbodgestuurde zorgaanspraken in functiegerichte zorgaanspraken. In het besluit worden de zorgaanspraken AWBZ onderverdeeld in zeven AWBZ-brede functies: huishoudelijke verzorging, persoonlijke verzorging, verpleging, ondersteunende begeleiding, activerende begeleiding, behandeling en verblijf. De functiegerichte omschrijving van de aanspraken heeft gevolgen voor de toelating op grond van de AWBZ. Instellingen worden in een functiegericht systeem toegelaten op het niveau van functies. Door het laten vervallen van de sectoren (ontschotting) wordt het bestaande AWBZ-zorgaanbieders mogelijk gemaakt ook in andere AWBZ-sectoren zorg te leveren.

2. Populatie

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de onderzoekspopulatie, dat wil zeggen van de instellingen die vallen binnen het blikveld van de statistiek thuiszorg. De populatie bestaat uit alle instellingen die thuiszorg aanbieden met minstens 10 werknemers. In termen van de Standaard Bedrijfs Indeling (SBI) gaat het om de klasse 85324 (Instellingen met als hoofdactiviteit Thuiszorg), aangevuld met instellingen uit andere SBI-klassen waarvan bekend is dat ze thuiszorg als nevenactiviteit hebben (te denken valt aan een verzorgingshuis, verpleeghuis of een brede zorginstelling). Door het uitsluiten van instellingen met minder dan 10 werknemers wordt een deel van de thuiszorg niet in deze publicatie beschreven. Op grond van gegevens over alle bedrijven in de genoemde SBI-klasse 85324 mag aangenomen worden dat het hier gaat om een zeer klein deel: in termen van voltijdsbanen naar schatting 0,6% van de totale thuiszorg. Voor alle duidelijkheid: de cijfers in deze publicatie betreffen dus uitsluitend de instellingen met minstens 10 werknemers, ook als er gesproken wordt over ‘alle thuiszorginstellingen’.

Toegelaten en niet-toegelaten instellingen

Zoals is toegelicht in het voorgaande hoofdstuk, kan binnen het geheel van instellingen voor thuiszorg een onderscheid worden gemaakt tussen *toegelaten* en *niet-toegelaten* instellingen. De toegelaten instellingen maken aanspraak op bekostiging via de AWBZ. Er bestaat zowel voor de verstrekking algemene thuiszorg (artikel 15 Besluit Zorgaanspraken tot 1 april 2003) het systeem van toegelaten instellingen als ook voor de ouder- en kindzorg en diëtetiek. Op het terrein van de ouder- en kindzorg en diëtetiek bestaan er uitsluitend toegelaten instellingen. Op het terrein van verpleging en verzorging zijn er ook niet-toegelaten thuiszorginstellingen. Op het terrein van kraamzorg is er geen systeem van toelatingen. Het onderscheid ‘toegelaten’ versus ‘niet-toegelaten’ is dus uitsluitend relevant voor het terrein van verpleging en verzorging.

Tot en met 1997 had de CBS-statistiek van de thuiszorg uitsluitend betrekking op toegelaten instellingen (voorheen aangeduid als ‘erkende instellingen’) plus instellingen voor kraamzorg. Ook de vroegere statistieken van LVT/NZi hadden uitsluitend betrekking op dergelijke instellingen. Met ingang van statistiekjaar 1998 echter is de statistiek uitgebreid met gegevens betreffende niet-toegelaten instellingen. In *tijdreeksen* vanaf 1993 (in staten en grafieken) zijn omwille van de vergelijkbaarheid ook voor de jaren 1998–2002 uitsluitend de gegevens met betrekking tot de toegelaten instellingen (inclusief kraamzorginstellingen en entadministraties) weer gegeven. In dergelijke gevallen zijn voor de jaren 1998–2002 de gegevens voor de *niet-toegelaten* instellingen wel steeds in een andere staat of tabel te vinden. Op deze wijze is ernaar gestreefd, enerzijds de vergelijkbaarheid met uitkomsten van

voorgaande jaren in stand te houden en anderzijds een zo compleet mogelijk beeld te geven voor de jaren 1998–2002.

Speciale aandacht verdienen de 1997-cijfers in de tijdreeksen in deze publicatie. In het Jaarboek Thuiszorg 1998 werden voor 1997 twee cijfers gepubliceerd: een cijfer dat alleen betrekking had op de ‘traditionele’ toegelaten instellingen, en een cijfer dat betrekking had op alle toegelaten instellingen, incl. de ‘nieuwe’ toegelaten instellingen. In deze publicatie wordt alleen het laatste cijfer gepubliceerd. Dat impliceert dat er in principe een ‘sprong’ zit in de cijfers van 1996 en 1997. In het Jaarboek Thuiszorg 1998 is te zien dat die ‘sprong’ in het algemeen zeer gering is, zodat de trends die de tijdreeksen vanaf 1993 laten zien, hierdoor nauwelijks verstoord worden.

Aantallen instellingen en hun omvang

In 1993 werden in de CBS-statistiek van de thuiszorg 178 instellingen geteld. Sedertdien is als gevolg van fusies en schaalvergroting in deze vorm van zorg het aantal toegelaten instellingen, inclusief entadministraties en vanouds erkende kraamcentra, gedaald. De daling zet door tot 112 instellingen in 1998. Daarnaast worden in 1998 21 instellingen met een ‘nieuwe’ toelating geteld, alsmede 33 instellingen zonder toelating. Dat bracht het totaal aantal instellingen in 1998 op 170 ¹⁾.

Staat 2.1 geeft een overzicht van het aantal instellingen in de jaren 1998–2002. Daarbij zijn de instellingen ingedeeld in 5 categorieën:

1. Instellingen die zowel een toelating hebben voor algemene thuiszorg (ATZ) als voor ouder- en kindzorg (OKZ) en diëtetiek.
2. Instellingen die wel een toelating hebben voor algemene thuiszorg, maar niet voor ouder- en kindzorg en diëtetiek.
3. Kraamzorginstellingen.
4. Entadministraties.
5. Overige instellingen.

Staat 2.1
Aantal instellingen op 31 december naar categorie

	1998	1999	2000	2001	2002
Instellingen met toelatingen ATZ én OKZ/diëtetiek	63	62	62	62	61
Instellingen met alleen toelating ATZ	48	46	45	51	64
Kraamzorginstellingen	16	20	21	25	29
Entadministraties	10	9	8	8	8
Overige instellingen	33	35	38	46	39
Totaal	170	172	174	192	201

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Het is hierbij van belang op te merken dat de instellingen in de categorieën 1, 2 en 4 ook kraamzorg in hun pakket kunnen hebben. Voor alle categorieën geldt tenslotte dat de instellingen daarnaast activiteiten kunnen ontplooiën die buiten het terrein van de thuiszorg vallen (bijv. algemeen maatschappelijk werk).

De categorie 'overige instellingen' vormt een restcategorie. Het gaat vooral om instellingen die niet-algemene thuiszorg leveren, al dan niet in combinatie met kraamzorg. Doordat de respons met name in de categorie overige instellingen vrij laag was (zie ook de Technische toelichting), is het niet uitgesloten dat enkele instellingen die ingedeeld zijn bij de restcategorie 'overige instellingen' eigenlijk in de categorie 'kraamzorginstellingen' geplaatst hadden moeten worden.

Het aantal instellingen met toelatingen ATZ al dan niet in combinatie met OKZ/diëtetiek neemt in de jaren 1999 en 2000 licht af door fusies. De hierboven gesignaleerde trend vanaf 1993 van afname van het aantal toegelaten instellingen is in 2001 tot staan gekomen. Zoals in hoofdstuk 1 reeds opgemerkt, is door de hernieuwde marktwerking met ingang van 2001 sprake van een toename van het aantal thuiszorginstellingen met toelating ATZ al dan niet in combinatie met OKZ/diëtetiek tot 125 eenheden in 2002.

Bij het aantal kraamzorginstellingen is sprake van een jaarlijkse groei in de periode 1998–2002. Dit is o.a. het gevolg van afsplitsing van de kraamzorg bij enkele grote instellingen uit de eerste twee categorieën. De toename van het aantal kraamzorginstellingen is daarnaast te verklaren uit het feit dat in 1999 het toelatingsbeleid voor de kraamzorg (dat in 1995 al was verruimd) geheel is afgeschaft.

Ten aanzien van de entadministraties dient vermeld te worden dat alleen de provinciale entadministraties in de populatie zitten. In Amsterdam en Rotterdam is de entadministratie ondergebracht bij de gemeentelijke gezondheidsdiensten. Het aantal 'overige' instellingen is licht gestegen vanaf 1998.

Bij de definitie van 'aantal instellingen' is een aantal kanttekeningen op zijn plaats:

- De cijfers in staat 2.1 hebben betrekking op het aantal instellingen aan het eind van het betreffende jaar.
- Zoals reeds uitgelegd in het begin van dit hoofdstuk worden alleen instellingen met minstens 10 werknemers geteld. Dat betekent ook dat enkele toegelaten instellingen buiten de populatie vallen. Het kan daarbij gaan om 'papieren' rechtspersonen die formeel een toelating hebben, maar waarbij het werk in een andere, gelieerde, rechtspersoon plaatsvindt. Voor zover mogelijk zijn hier alleen de instellingen geteld waar de productie werkelijk plaatsvindt.

In staat 2.2 wordt de gemiddelde grootte, uitgedrukt in het gemiddeld aantal bezette arbeidsplaatsen per instelling weergegeven. Daarbij dient te worden opgemerkt dat personeel niet in loondienst, alpha-helpenden en oproepkrachten hier buiten beschouwing blijven. Dat leidt tot een enigszins vertekend beeld, want zoals zal blij-

ken in hoofdstuk 3 maken de overige (niet-toegelaten) instellingen verhoudingsgewijs aanmerkelijk meer gebruik van oproepkrachten dan de toegelaten instellingen.

Staat 2.2
Gemiddeld aantal bezette arbeidsplaatsen ¹⁾ naar type instelling ²⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
Instellingen met toelatingen ATZ én OKZ/diëtetiek	660	710	740	770	830
Instellingen met alleen toelating ATZ	140	130	140	150	150
Kraamzorginstellingen	100	100	110	90	80
Entadministraties	20	20	20	30	30
Overige instellingen	20	30	30	30	60
Gemiddelde voor alle instellingen	300	310	320	310	320

¹⁾ Alleen personeel op de loonlijst, exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Staat 2.2 laat zien dat de gemiddelde omvang van thuiszorginstellingen vanaf 1998 gestaag is gegroeid tot 2000 en redelijk constant blijft. Instellingen met toelatingen voor zowel ATZ als OKZ/diëtetiek zijn veel groter dan de overige instellingen. Combinatie van staat 2.1 en staat 2.2 laat zien dat het aantal 'overige instellingen' weliswaar aanzienlijk is, maar dat hun omvang veel kleiner is dan de omvang van instellingen met een toelating.

Noot in de tekst

- ¹⁾ In het totaal van 1998 zijn 7 instellingen opgenomen die weliswaar een toelating algemene thuiszorg hebben, maar waar de bijbehorende productie van thuiszorg bij andere, gelieerde, instellingen plaatsvindt. Deze instellingen voldoen ook niet aan het criterium van 10 of meer werknemers.

3. Een statistisch totaalbeeld

3.1 Inleiding

De in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens hebben betrekking op alle instellingen die vallen onder de Statistiek van de thuiszorg: instellingen op het terrein van thuiszorg, kraamzorg, ouder- en kindzorg, diëtetiek, entadministratie, of een combinatie van activiteiten. In 3.2 komt de productie van de instellingen aan de orde, in 3.3 worden gegevens over het personeel gepresenteerd en in 3.4 wordt een beeld gegeven van de baten en lasten. Veel van de in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens komen in meer detail terug in de hoofdstukken 4–6.

3.2 Productie

Aan de hand van staat 2.1 is af te lezen hoeveel instellingen zich bezighouden met AWBZ-gefinancierde activiteiten (algemene thuiszorg, ouder- en kindzorg en

Staat 3.1
Aantal instellingen naar uitgevoerde activiteiten ¹⁾ per 31 december

	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal aantal instellingen	170	172	174	192	201
(Gezins)verzorging	104	107	113	110	120
(Wijk)verpleging	80	88	91	94	107
Uitleen verpleegartikelen	69	60	67	64	74
Intensieve thuiszorg (CVZ) ²⁾	93	89	85	96	
Overige thuiszorg	88	100	102	105	131
Ouder- en kindzorg	61	63	63	61	60
Voeding- en dieetadvisering	64	63	58	62	61
Collectieve preventie	46	31	32	41	47
Kraamzorg	83	73	67	74	80
Algemeen Maatschappelijk Werk	41	36	31	37	32
Thuiszorgwinkel	45	40	39	31	32
Coördinatie vrijwillige thuiszorg	24	24	27	32	27
Personenalarmering	36	37	35	39	38
Extern verstrekken van maaltijden	12	13	21	18	15
Ergotherapie	16	17	12	18	12

¹⁾ Veelal meerdere activiteiten per instelling, dus activiteiten tellen niet op tot aantal instellingen.

²⁾ Komt niet meer voor vanaf 2002.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

diëtetiek, entadministratie). In staat 3.1 wordt in aanvulling daarop een overzicht gegeven van alle activiteiten waarmee de instellingen zich in de jaren 1998–2002 bezighielden. De activiteit intensieve thuiszorg komt met ingang van 2002 niet meer voor. Omdat de meeste instellingen meerdere activiteiten ondernemen, tellen de cijfers niet op tot het totaal aantal instellingen.

Het aantal instellingen dat zich bezighoudt met overige thuiszorg (gefinancierd door particulieren of via PGB's) neemt in 2002 flink toe, tot 65% van alle instellingen. Overige thuiszorg is ook voor veel toegelaten instellingen een belangrijke activiteit. Het aantal instellingen dat zich met kraamzorg bezighoudt neemt vanaf 2001 weer toe. Algemeen maatschappelijk werk verschuift van thuiszorginstellingen naar welzijnsinstellingen.

Voor de volledigheid dient hier nog opgemerkt dat ongeveer een twintigtal thuiszorginstellingen onderdeel uitmaken van een instelling die ook verzorgingshuizen en/of verpleeghuizen omvat. Deze 'verpleeg- en verzorgingshuisactiviteiten' zijn in staat 3.1 en andere staten en tabellen over personeel en exploitatie buiten beschouwing gelaten. Verder geven instellingen zeer incidenteel andere activiteiten op.

Staat 3.2 geeft enige kerncijfers voor de gerealiseerde dienstverlening door alle instellingen in de jaren 1998–2002¹⁾. De cijfers over verpleging en verzorging betreffen niet alleen AWBZ-gefinancierde thuiszorg, maar ook intensieve thuiszorg (t/m 2001) en overige thuiszorg. In de hoofdstukken 4–6 worden deze gegevens meer gedetailleerd weergegeven.

Staat 3.2
Kerncijfers gerealiseerde dienstverlening van thuiszorginstellingen

	Eenheid	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal verpleging en verzorging	<i>uren x 1 000</i> ¹⁾	59 939	60 868	64 759	67 649	73 823
Totaal kraamzorg incl. partus-assistenties	<i>uren x 1 000</i>	7 875	7 932	7 905	7 768	7 415
Totaal ouder- en kindzorg	<i>consulten x 1 000</i> ²⁾	3 448	3 306	3 325	3 339	3 334
Totaal diëtetiek	<i>consulten x 1 000</i>	432	433	452	479	491

¹⁾ Tot 2002 bron CBS voor zowel AWBZ-uren als overige uren. Vanaf 2002 bron CAK-BZ voor AWBZ-uren verpleging en verzorging; bron CBS voor overige uren.

²⁾ Consulten door artsen en consulten door verpleegkundigen gesommeerd.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

3.3 Personeel

In deze paragraaf wordt allereerst een totaaloverzicht gegeven van het personeel op de loonlijst, echter exclusief oproepkrachten. Aan de orde komen het aantal werkzame personen, het percentage parttimers, en het aantal bezette arbeidsplaatsen. In de tabellen 1, 2 en 3 (zie het hoofdstuk 'Tabellen') worden deze gegevens gedifferentieerd naar functie. Vervolgens worden gegevens gepresenteerd over oproepkrachten en personeel niet op de loonlijst. Ook wordt een totaalbeeld gegeven voor al het personeel. De paragraaf wordt afgesloten met gegevens over ziekteverzuim. Een aantal van de gebruikte termen wordt toegelicht in de *Technische toelichting*.

Personeel op de loonlijst, exclusief oproepkrachten

Na jaren van zeer beperkte groei van het aantal bezette arbeidsplaatsen (het totaal aantal plaatsen bij toegelaten instellingen eind 1998 wijkt minder dan 1 procent af van het aantal per 31 december 1993) heeft er in de jaren 1999–2001 een forse groei

Staat 3.3

Personeel op de loonlijst van instellingen voor thuiszorg ¹⁾ per 31 december: bezette arbeidsplaatsen en werkzame personen naar personeelscategorie ²⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
Bezette arbeidsplaatsen					
Totaal personeel op loonlijst	50 610	53 100	55 760	58 780	63 700
w.v.					
Uitvoerend personeel	41 340	43 290	45 550	48 190	52 700
Verpleging en verzorging	34 630	36 150	37 990	40 680	45 040
Ouder- en kindzorg en diëtetiek ³⁾	590	850	890	1 140	1 100
Kraamzorg	4 290	4 580	4 860	4 730	4 760
Overig	1 830	1 720	1 810	1 650	1 800
Leidinggevend personeel	3 420	3 530	3 640	3 710	3 960
Overig personeel	5 850	6 280	6 570	6 870	7 030
Werkzame personen					
Totaal personeel op loonlijst	98 190	101 190	106 070	112 680	125 620
w.v.					
Uitvoerend personeel	84 380	86 400	90 620	97 150	109 160
Verpleging en verzorging	73 160	74 540	78 020	84 340	95 250
Ouder- en kindzorg en diëtetiek ³⁾	1 410	2 330	2 440	2 730	2 970
Kraamzorg	6 440	6 670	7 250	7 420	7 780
Overig	3 390	2 850	2 920	2 650	3 160
Leidinggevend personeel	4 400	4 500	4 700	4 610	4 990
Overig personeel	9 410	10 290	10 750	10 920	11 470

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

³⁾ In 1998 exclusief CB-assistent/weeghulp.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

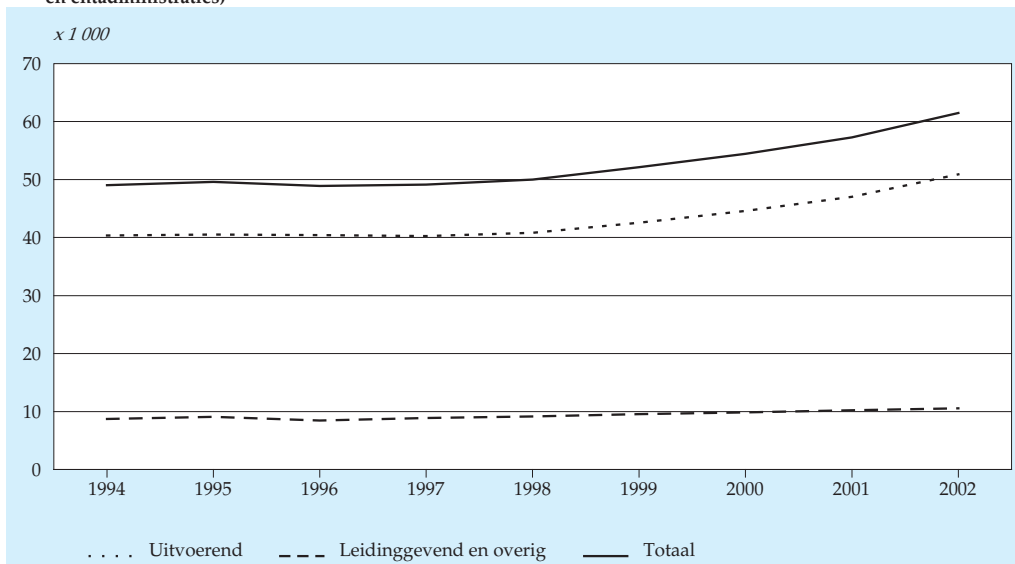
plaatsgevonden van 5 procent per jaar. Ultimo 2002 is het aantal bezette arbeidsplaatsen bijna 64 000, een groei van ruim 8% ten opzichte van het jaar ervoor. Door het grote aantal parttimers is het aantal werkzame personen op de loonlijst veel groter dan het aantal bezette arbeidsplaatsen: eind 2002 stonden er bijna 126 000 mensen op de loonlijst bij thuiszorginstellingen. Deze ontwikkelingen zijn weergegeven in staat 3.3.

In de tabellen 1, 2 en 3 worden de gegevens uit staat 3.3 voor alle instellingen in 1998–2002 gedifferentieerd naar 30 personeelscategorieën. Daarnaast worden in tabel 4 voor een langere tijdreeks gegevens vermeld over toegelaten instellingen. De toegelaten instellingen in de tabel 4 omvatten ook entadministraties en kraamzorginstellingen (m.a.w., in termen van staten 2.1 en 2.2, alle categorieën behalve de categorie ‘overige instellingen’). Het aantal bezette arbeidsplaatsen bij ‘overige instellingen’ is in de periode 1998–2002 bijna verviervoudigd. Het aandeel van de overige instellingen in het totale aantal bezette arbeidsplaatsen neemt daardoor fors toe, maar bedraagt eind 2002 maar zo’n 3,5%.

De 30 onderscheiden personeelscategorieën kunnen worden samengevat in een drietal brede categorieën: ‘uitvoerend personeel’, ‘leidinggevend personeel’ en ‘overig personeel’. Zie voor de samenstelling van deze categorieën de tabellen 1 t/m 3.

De categorie ‘uitvoerend personeel’ is veruit het grootste: eind 2002 behoorde bijna 87 procent van de in loondienst werkzame personen tot deze categorie. Het leiding-

3.4 Bezette arbeidsplaatsen in loondienst (excl. oproepkrachten) bij toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties)

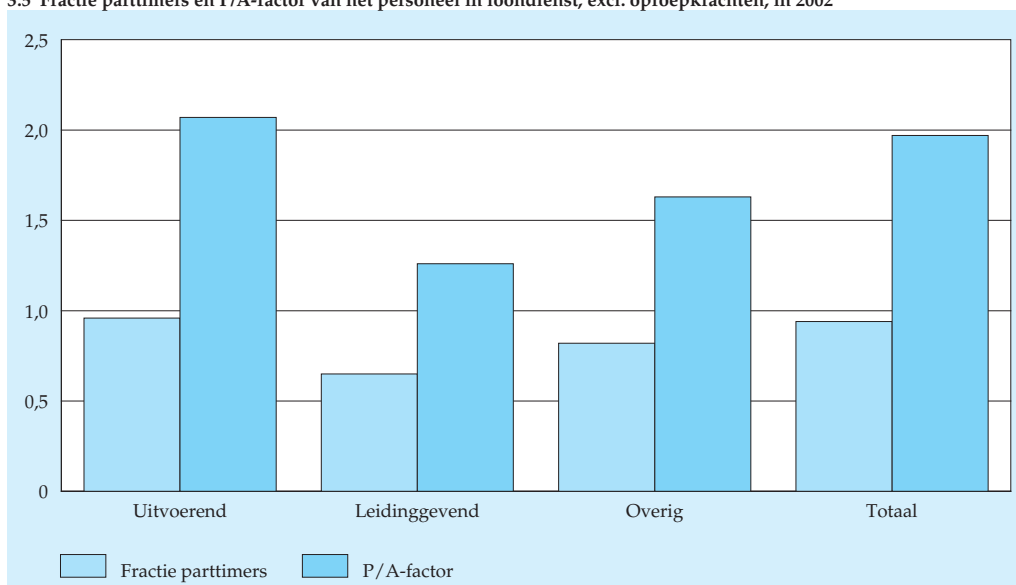
gevend personeel omvatte 4 procent, het overige personeel 9 procent. Voor de categorie 'overige instellingen', die in het algemeen veel kleiner is dan van de toegelaten instellingen, gelden dezelfde percentages bij uitvoerend personeel, leidinggevend en overig personeel.

De ontwikkeling in bezette arbeidsplaatsen bij toegelaten instellingen is in grafiek 3.4 weergegeven in de vorm van absolute aantallen per jaar.

Uit de grafiek blijkt duidelijk dat de groei in de periode 1994–1998 per saldo gering is geweest, maar dat er de laatste jaren een forse groei heeft plaatsgevonden. De stijging van bezette arbeidsplaatsen is in de periode 2001–2002 sterker geweest bij het uitvoerend personeel dan bij leidinggevend en overig personeel.

Het percentage parttimers is in de jaren 1998–2002 vrijwel constant. De gestage stijging van het aantal parttimers sinds 1993 lijkt daarmee tot stilstand gekomen (zie tabel 4 voor de getallen). In grafiek 3.5 is voor het jaar 2002 naast de fractie parttimers voor de verschillende categorieën werkzame personen ook de zogenaamde P/A-factor weergegeven. De 'P/A factor' geeft aan hoeveel personen gemiddeld één arbeidsplaats bezetten. Deze factor is zeer constant in de tijd (zie tabel 4), ongeveer 2,0. Een volledige arbeidsplaats wordt dus gemiddeld door 2 werkzame personen bezet. Het meest in het oog springend is het grote verschil tussen het uitvoerend personeel (P/A factor in 2002 2,1) en het leidinggevend personeel (1,3). Het 'overig personeel' zit daar tussenin (1,6). Uitsluitend op basis van de fractie parttimers zou

3.5 Fractie parttimers en P/A-factor van het personeel in loondienst, excl. oproepkrachten, in 2002

men wat kleinere verschillen verwachten in de P/A factor. De resultaten van de P/A factor illustreren dat bij het uitvoerend personeel het aandeel van de parttimers niet alleen hoger ligt, maar dat deze parttimers gemiddeld ook *minder uren werken* dan de parttimers die tot het leidinggevend personeel behoren.

Bij de tijdreeksen over het personeel op de loonlijst is het van groot belang zich te realiseren dat *oproepkrachten hierin buiten beschouwing blijven*. Datzelfde geldt voor het personeel dat niet in loondienst is, zoals uitzendkrachten en alpha-helpenden. Verderop in deze paragraaf wordt hierop ingegaan.

In staat 3.6 worden de aantallen personen op de loonlijst weergegeven die werkzaam zijn als *leerling/werknemer* en in het kader van de *In- en Doorstroombanen* (voor-

Staat 3.6
Personeel op de loonlijst per 31-12: enkele specifieke categorieën werkzame personen^{1) 2)}

	1998	1999	2000	2001	2002
Werkzaam als leerling/werknemer ³⁾	720	1 090	2 440	3 380	3 590
w.v.					
in opleiding tot helpende (niveau 2)	90	280	870	1 270	1 250
in opleiding tot verzorgende (niveau 3)	500	680	1 290	1 620	1 720
in opleiding tot verpleegkundige MBO (niveau 4)	60	110	210	360	440
in opleiding tot verpleegkundige HBO (niveau 5)	70	30	80	140	180
Werkzaam in het kader van In- en Doorstroombanen ⁴⁾	1 340	1 070	730	640	560

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

³⁾ In het kader van het Ministerie van OCW.

⁴⁾ Voorheen Melkertbanen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Staat 3.7
Uitstroom van personeel op de loonlijst bij instellingen voor thuiszorg: aantallen vertrokken personen naar hoofdcategorie¹⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
Uitvoerend personeel	14 790	14 750	17 080	19 190	20 380
Leidinggevend personeel	570	570	720	610	630
Overig personeel	2 350	2 350	2 060	2 230	1 930
Totaal vertrokken personeel	17 710	17 670	19 860	22 030	22 940

¹⁾ Afgerond op tientallen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

heen Melkert-banen). Het aantal leerling/werkzame personen is zeer sterk toegenomen, het aantal In- en Doorstroombanen is daarentegen sterk gedaald.

Zoals blijkt uit staat 3.7 is de uitstroom van personeel in de jaren 2000 en 2001 toegenomen. De toename is het duidelijkst te zien bij het uitvoerend personeel.

Stagiairs

Uit staat 3.8 blijkt het aantal stagiairs vanaf 1998 t/m 2001 is afgenomen. In 2002 is het aantal stagiairs weer toegenomen met 13 procent. Alleen de stagiairs in opleiding tot verzorgende (niveau 3) laten een voortdurende daling zien. De andere categorieën vertonen wat fluctuatie in de tijd.

Staat 3.8
Stagiairs bij instellingen voor thuiszorg ¹⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>personen</i>					
Stagiairs	4 890	4 200	3 680	3 180	3 580
w.v.					
in opleiding tot helpende (niveau 2)	500	500	340	430	570
in opleiding tot verzorgende (niveau 3)	2 410	2 190	1 870	1 650	1 640
in opleiding tot verpleegkundige MBO (niveau 4)	670	450	490	350	380
in opleiding tot verpleegkundige HBO (niveau 5)	830	640	530	480	510
overig	490	420	460	270	490

¹⁾ Afgerond op tientallen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Totaalbeeld van het personeel

In staat 3.9 wordt een totaalbeeld gegeven van het personeel in loondienst en niet in loondienst. Daarbij zijn voor oproepkrachten en het personeel niet in loondienst equivalenten van bezette arbeidsplaatsen berekend op basis van het aantal gedurende het jaar gewerkte uren.

Het aantal (equivalenten van) *bezette arbeidsplaatsen* bedroeg in 1998 ruim 63 duizend, vier jaar later bijna 78 duizend; een stijging van bijna 23 procent. Wordt gekeken naar het aantal *werkzame personen*, dan is de toename verhoudingsgewijs iets geringer: van 173 duizend naar ruim 197 duizend, oftewel 14 procent. Uitzendkrachten en 'overig personeel niet in loondienst' ontbreken in deze laatste cijfers. Het personeel in loondienst exclusief oproepkrachten maakt ongeveer 82% uit van alle bezette arbeidsplaatsen. Het aandeel van de toegelaten instellingen in de totale bezette arbeidsplaatsen daalt licht in de tijd en bedraagt 96% in 2002.

Staat 3.9

Totaalbeeld bezette arbeidsplaatsen en werkzame personen bij instellingen voor thuiszorg op 31 december¹⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
Bezette arbeidsplaatsen					
Uitvoerend personeel in loondienst ⁴⁾	41 340	43 290	45 550	48 190	52 700
Oproepkrachten ²⁾	3 300	3 550	3 890	3 130	2 750
Alpha-helpenden ²⁾	6 960	7 390	7 730	7 690	7 530
Uitzendkrachten ²⁾	2 330	2 550	2 570	3 100	3 520
Overig personeel niet in loondienst excl. stagiairs ²⁾	180	120	180	240	370
Leidinggevend personeel in loondienst ⁴⁾	3 420	3 530	3 640	3 710	3 960
Overig personeel in loondienst ⁴⁾	5 850	6 280	6 570	6 870	7 030
Totaal	63 380	66 710	70 130	72 930	77 860
Aandeel toegelaten instellingen ³⁾	98%	97%	97%	97%	96%
Werkzame personen					
Uitvoerend personeel in loondienst ⁴⁾	84 380	86 400	90 620	97 150	109 160
Oproepkrachten	18 980	19 810	22 500	16 730	18 280
Alpha-helpenden	55 870	56 140	55 180	51 620	53 290
Uitzendkrachten	.	.	.	.	.
Overig personeel niet in loondienst excl. stagiairs	.	.	.	.	.
Leidinggevend personeel in loondienst ⁴⁾	4 400	4 500	4 700	4 610	4 990
Overig personeel in loondienst ⁴⁾	9 410	10 290	10 750	10 920	11 470
Totaal exclusief uitzendkrachten en overig personeel niet in loondienst	173 050	177 130	183 750	181 030	197 190
Aandeel toegelaten instellingen ³⁾	98%	97%	96%	96%	96%

¹⁾ Afgerond op tientallen.

²⁾ Equivalenten van bezette arbeidsplaatsen berekend op basis van aantal gewerkte uren; dit aantal gedeeld door de jaarlijkse arbeidsduur van een voltijd-werknemer in de thuiszorg conform de CAO.

³⁾ Inclusief kraamzorginstellingen en entadministraties.

⁴⁾ Exclusief oproepkrachten.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Verder blijkt uit staat 3.9 dat het aantal oproepkrachten in de periode 1998–2000 fors is gestegen, tot 22,5 duizend aan het eind van het jaar 2000. Dat is een stijging van ruim 18% t.o.v. eind 1998. De groei doet zich vooral voor in het jaar 2000. De oproepkrachten zijn in 2001 en 2002 in omvang een stuk lager, resp. 16,7 en 18,3 duizend. Het in 2002 door oproepkrachten gewerkte aantal uren bedroeg een kleine 4,6 miljoen, 21% minder dan in het jaar 1998. In het jaar 1998 was de groei ten opzichte van 1997 nog 44%. Er is vanaf 2000 sprake van een daling. Gaan we ervan uit dat het aantal oproepkrachten aan het eind van 2002 niet sterk verschilt van het gemiddelde aantal in dat jaar, dan kan worden geconcludeerd dat het gemiddeld aantal gewerkte uren per oproepkracht niet meer bedraagt dan omstreeks 251 op jaarbasis oftewel 4,8 uur per week.

Het aantal *alpha-hulpen* is in 2000 en 2001 gedaald. In 2002 is het aantal weer licht gestegen. Het aantal gewerkte uren door uitzendkrachten is in 2001 fors gestegen met 20,6% gestegen. In 2002 is dit verder toegenomen met 13,5%.

Sinds 1993 is het aantal (equivalenten van) *bezette arbeidsplaatsen* van personeel niet op de loonlijst zeer sterk toegenomen (staat 3.10). Eind 2002 was het aantal (equivalenten van) bezette arbeidsplaatsen voor personeel niet op de loonlijst tweemaal zo hoog als in 1993, en bij de oproepkrachten 3,5 keer zo hoog. Bij de oproepkrachten is de stijging in 2000 tot staan gekomen. Daarna is er een daling ingezet. Binnen de groep 'personeel niet op de loonlijst' is het aantal door *uitzendkrachten* gewerkte uren meer dan verzesvoudigd in de periode 1993–2002.

Staat 3.10
Totaalbeeld (equivalenten van) bezette arbeidsplaatsen in de periode 1993–2002¹⁾

	Personeel in loondienst ²⁾	Oproep- krachten ³⁾	Personeel niet op de loonlijst ³⁾	w.o. uitzend- krachten ³⁾	Totaal
1993	49 642	572	5 456	560	55 670
1994	49 043	781	6 093	854	55 917
1995	49 591	1 113	6 425	1 084	57 129
1996	48 895	1 011	7 326	1 579	57 232
1997	49 140	1 736	7 985 ⁴⁾	2 130	58 860
1998	49 991	2 840	9 426	2 300	62 260
1999	52 130	2 930	9 980	2 460	65 040
2000	54 450	2 980	10 350	2 500	67 790
2001	57 260	2 460	10 860	3 010	70 580
2002	61 480	2 030	11 150	3 370	74 660

¹⁾ Alleen de toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties).

²⁾ Exclusief oproepkrachten.

³⁾ Equivalenten van bezette arbeidsplaatsen steeds berekend op basis van aantal gewerkte uren gedeeld door de jaarlijkse arbeidsduur van een voltijd-werknemer in de thuiszorg conform de CAO.

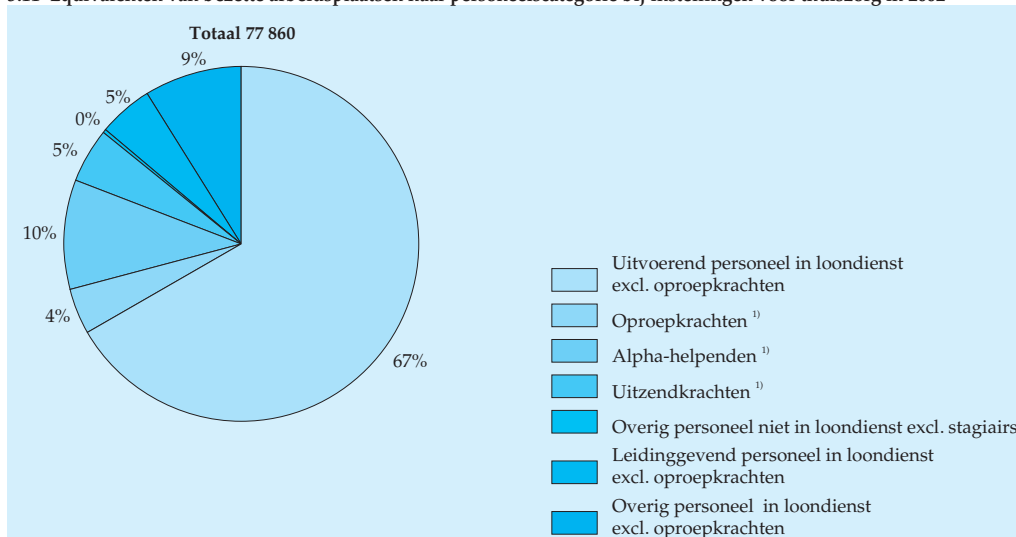
⁴⁾ Hierbij is aangenomen dat het aantal arbeidsplaatsen van het personeel niet in loondienst anders dan alpha-helpenden en uitzendkrachten gelijk was aan het aantal in 1998.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Naast uitzendkrachten vormen *alpha-helpenden* een belangrijke categorie binnen het personeel niet op de loonlijst. De ontwikkeling van het aantal alpha-helpenden en van het aantal door hen gewerkte uren komt aan de orde in *hoofdstuk 4* (staat 4.3).

In grafiek 3.11 zijn de aandelen van de verschillende categorieën in het totaal aantal bezette arbeidsplaatsen grafisch weergegeven voor het jaar 2002. De aandelen van de verschillende categorieën blijven in de jaren 1998–2002 vrijwel ongewijzigd.

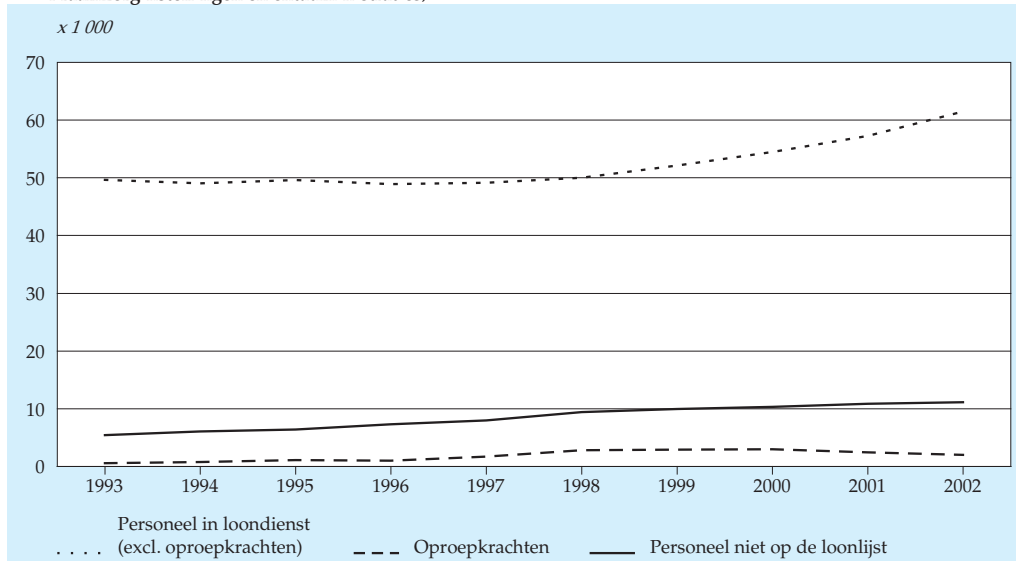
3.11 Equivalenten van bezette arbeidsplaatsen naar personeelscategorie bij instellingen voor thuiszorg in 2002

¹⁾ Equivalenten van bezette arbeidsplaatsen berekend op basis van aantal gewerkte uren; dit aantal gedeeld door de jaarlijkse arbeidsduur van een voltijd-werknemer in de thuiszorg conform de CAO.

In grafiek 3.12 wordt de ontwikkeling vanaf 1993 weergegeven, voor toegelaten instellingen, van het aantal (equivalenten van) bezette arbeidsplaatsen van het totaal van personeel in loondienst excl. oproepkrachten, oproepkrachten en perso-

3.12 Totaalbeeld (equivalenten van) bezette arbeidsplaatsen in de periode 1993-2002 bij toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties)

neel niet op de loonlijst. Dit totaal vertoont een gestage toename. Tot en met 1998 was die toename vooral het gevolg van de stijging van de aantallen gewerkte uren door oproepkrachten en door personeel dat niet in loondienst is; vanaf 1998 zit de groei daarentegen juist bij het personeel in loondienst.

Ziekteverzuim

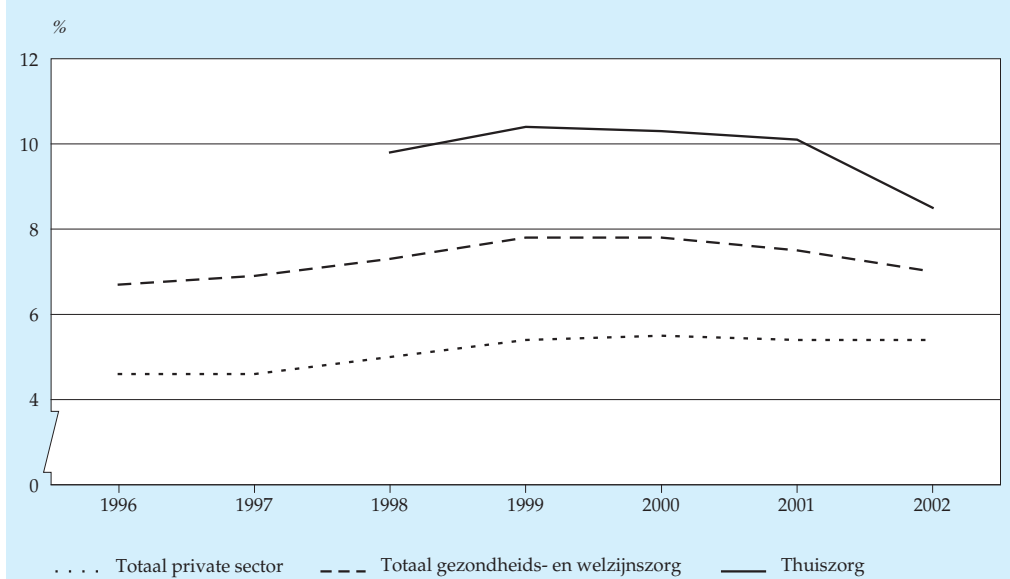
Gegevens over het *ziekteverzuim* zijn ontleend aan andere bronnen, te weten het Kwartaalonderzoek Ziekteverzuim van het CBS en het AWO-Peilstation Ziekteverzuim (voor jaren 1998 en 1999) en de VERNET verzuimnetwerk ²⁾ (voor de jaren 2000 t/m 2002) voor de thuiszorgcijfers. Dit geeft de mogelijkheid, de door de instellingen voor thuiszorg opgegeven verzuimpercentages te vergelijken met die in andere bedrijfstakken. De resultaten zijn weergegeven in staat 3.13 en grafiek 3.14.

Staat 3.13
Percentage ziekteverzuim in de thuiszorg en elders: ontwikkelingen in de periode 1996–2002

	Totaal private sector	Gezondheids- en welzijnszorg			
		totaal	w.o.		
			ziekenhuizen	verpleeg- en verzorgings huizen	thuiszorg
% exclusief zwangerschapsverlof					
1996	4,6	6,7	6,3	7,0	.
1997	4,6	6,9	6,4	7,3	.
1998	5,0	7,3	6,8	7,8	9,8
1999	5,4	7,8	7,2	8,4	10,4
2000	5,5	7,8	7,4	8,6	10,3
2001	5,4	7,5	7,1	8,2	10,1
2002	5,4	7,0	6,2	7,5	8,5
% inclusief zwangerschapsverlof					
1996	5,1	8,0	7,7	8,5	.
1997	5,1	8,2	7,9	8,8	.
1998	5,6	8,7	8,3	9,4	11,2
1999	6,0	9,2	8,8	10,0	11,7
2000	6,1	9,3	9,0	10,0	11,7
2001	6,1	8,9	8,7	9,7	11,5
2002	6,1	8,3	7,7	9,0	9,8

Bron: CBS – Kwartaalonderzoek Ziekteverzuim, AWO-Peilstation Ziekteverzuim en VERNET verzuimnetwerk 2002.

3.14 Ziekteverzuim exclusief zwangerschapsverlof in procenten

Zoals blijkt uit deze gegevens is het ziekteverzuim in de thuiszorg hoger dan het gemiddelde voor de gezondheids- en welzijnszorg, wat weer beduidend hoger is dan het gemiddelde voor heel Nederland. Opvallend is dat er in 2002 sprake is van een forse daling van het ziekteverzuim (excl. zwangerschapsverlof) naar 8,5%. (Deze daling heeft zich ook in 2003 verder voortgezet en bedraagt 7,6%).

3.4 Financiën

In deze paragraaf wordt een beeld gegeven van de totale exploitatiebaten en -lasten van instellingen voor thuiszorg in 1998 tot en met 2002. De differentiatie van de lasten en baten over de verschillende posten is niet vergelijkbaar met die in 1997 en eerdere jaren. Een vergelijking in de tijd vanaf 1993 blijft dan ook beperkt tot de totale baten. Wat de lastenkant betreft kan nog een globaal onderscheid worden gemaakt tussen personeelskosten en andere lasten.

Baten en lasten in 1998–2002

In 2002 bedroegen de totale baten van de thuiszorg 3 202 miljoen euro. Ten opzichte van 1998 betekent dat een stijging van 59%. De stijging bedraagt zowel in 2001 als 2002 afgerond 15%. Het totale wettelijk budget voor aanvaardbare kosten stijgt gedurende de periode 1998–2002. In 2001 was deze stijging ruim 16 %, in 2002 bijna 19%. Het sterkst gestegen in 2002 is het budget voor algemene thuiszorg (20%). Een overzicht van baten en lasten voor alle instellingen is te vinden in staat 3.15.

Staat 3.15
Exploitatie thuiszorginstellingen

	1998	1999	2000	2001	2002
Baten	<i>miljoen euro</i>				
Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten					
Budget algemene thuiszorg	1 399	1 488	1 670	1 953	2 350
Budget OKZ, diëtetiek	141	145	155	172	178
Budget entadministratie	30	33	37	42	49
Overige bedrijfsopbrengsten ¹⁾ , totaal	439	473	551	593	599
w.v.					
opbrengsten thuiszorg (incl. PGB, ITZ, particuliere TZ) ³⁾	.	.	.	184	143
opbrengsten uit OKZ / TRV / diëtetiek ⁴⁾	.	.	.	19	45
opbrengsten uit kraamzorg	.	.	.	227	257
opbrengsten uit andere zorg- en dienstverlening (w.o. AMW)	.	.	.	163	153
Financiële en buitengewone baten	6	6	12	32	26
Totaal baten	2 014	2 144	2 424	2 791	3 202
Lasten					
Kosten personeel op loonlijst					
Lonen en salarissen	1 255	1 326	1 471	1 604	1 767
Sociale lasten en pensioenpremies	153	187	216	285	338
Overige personeelskosten	47	61	73	114	147
Kosten personeel niet in loondienst	131	162	171	270	319
Overige bedrijfskosten ²⁾	401	391	443	449	516
Financiële en buitengewone lasten	17	17	26	21	24
Totaal lasten	2 004	2 144	2 400	2 744	3 111

¹⁾ Uitleen personeel, huurbaten, ontvangen entgelden, overige subsidies en inkomensoverdrachten (incl. loonsubsidies) toegerekend aan zorgactiviteiten.

²⁾ Omvat o.a. betalingen aan cliënten die gebruikmaken van alpha-hulp, kosten van zorg opgedragen aan andere instellingen, vervoers- en huisvestingskosten, afschrijvingen, kosten van uitleen- en verkoopartikelen.

³⁾ PGB: Persoons Gebonden Budget; ITZ: Intensieve ThuisZorg (tot 2002); TZ: ThuisZorg.

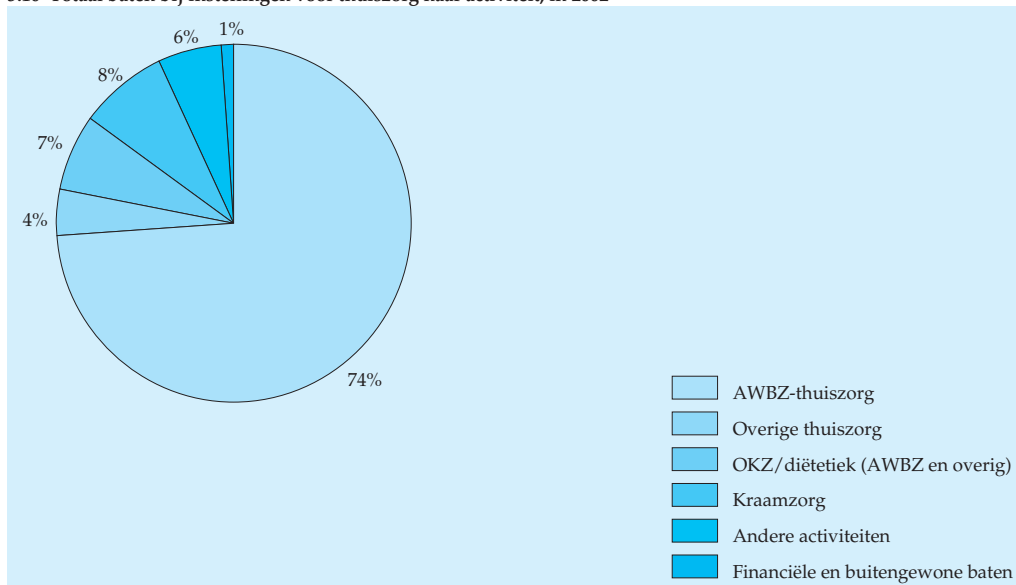
⁴⁾ OKZ: Ouder- en kindzorg, TRV: Tijdelijke Regeling Vroegsignalering.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

De totale lasten stijgen ook met ongeveer 55% in vier jaar. De totale kosten voor personeel op de loonlijst zijn in 2002 met ruim 12% gestegen. De kosten voor personeel niet in loondienst zijn met 18% wat harder gestegen. In 1999 spelen de thuiszorginstellingen over de hele linie genomen 'quitte', de andere jaren is het exploitatiesaldo positief.

Wanneer de totale baten in 2002 naar activiteit worden opgesplitst zien we dat veruit het grootste deel bestaat uit AWBZ-thuiszorg (74%). Het deel van OKZ/diëtetiek en kraamzorg is ongeveer even groot, respectievelijk 7 en 8%.

3.16 Totaal baten bij instellingen voor thuiszorg naar activiteit, in 2002

Als we kijken naar de totale baten per type instelling (staat 3.17) dan blijkt dat ongeveer 80% van de baten gegenereerd worden door de instellingen die toelatingen hebben voor zowel algemene thuiszorg als ouder- en kindzorg/diëtetiek. Het aandeel van de 'overige instellingen', die zich vooral bezighouden met niet-algemene thuiszorg en in mindere mate kraamzorg, groeit van 2% in 1998 naar 4% in 2002. De totale baten van de 'overige instellingen' zijn in 2002 viermaal zo hoog als in 1998.

Staat 3.17
Totaal baten verdeeld naar type instelling

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>mln euro</i>					
Instellingen met toelatingen voor zowel algemene thuiszorg als OKZ/diëtetiek	1 637	1 749	1 938	2 202	2 505
Instellingen met een toelating voor algemene thuiszorg maar niet voor OKZ/diëtetiek	258	224	247	310	414
Kraamzorginstellingen	52	79	92	104	102
Entadministraties	37	41	47	49	58
Overige instellingen	31	51	101	126	123
Totaal	2 014	2 144	2 424	2 791	3 202

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

De onderverdeling van de totale baten naar type instelling in staat 3.17 kan nog verder verbijzonderd worden naar activiteiten (zie staat 3.18). Algemene thuiszorg, niet-algemene thuiszorg en kraamzorg bijvoorbeeld worden door verschillende typen instellingen uitgevoerd.

Staat 3.18
Verdeling totaal baten naar type instelling en activiteit in 2002

	Bedrijfsopbrengsten					Overige baten
	AWBZ- thuiszorg	Overige thuiszorg	OKZ/ diëtetiek ¹⁾	Kraam- zorg	Andere activi- teiten	Financiële en buitengewone baten
<i>mln euro</i>						
Instellingen met toelatingen voor zowel algemene thuiszorg als OKZ/diëtetiek	1 983	51	222	125	103	21
Instellingen met een toelating voor algemene thuiszorg maar niet voor OKZ/diëtetiek	367	21	0	9	14	3
Kraamzorginstellingen	0	0	0	100	0	1
Entadministraties	0	0	1	6	50	0
Overige instellingen	0	70	1	17	35	1
Totaal	2 350	143	223	257	202	26

¹⁾ Zowel AWBZ- als overig gefinancierd.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

De instellingen met alleen een toelating voor Algemene Thuiszorg (ATZ) voeren ruim 15% van alle ATZ uit, de rest wordt gedaan door de ‘grote’ instellingen met alle toelatingen. De instellingen met één of meer toelatingen (voor Algemene Thuiszorg en/of Ouder- en Kindzorg/diëtetiek) genereren daarnaast ongeveer de helft van de kraamzorgbaten. De baten voor niet-algemene thuiszorg worden voor ongeveer de helft door de ‘overige instellingen’ gegenereerd.

Ontwikkelingen in de tijd

De baten bij de toegelaten instellingen voor thuiszorg zijn van 1993 tot en met 2002 verdubbeld van 1 542 tot 3 079 miljoen euro. De stijging is het grootst in de laatste drie jaren. De ontwikkelingen worden getoond in staat 3.19 en grafiek 3.20. De personeelskosten (in staat 3.19 en grafiek 3.20 *inclusief* uitbetalingen aan cliënten van alphahulp!) zijn met 89 procent gestegen. De veel kleinere post ‘andere lasten’ is ruim verdubbeld.

Staat 3.19

Totaal baten en lasten thuiszorginstellingen in de periode 1993–2002¹⁾

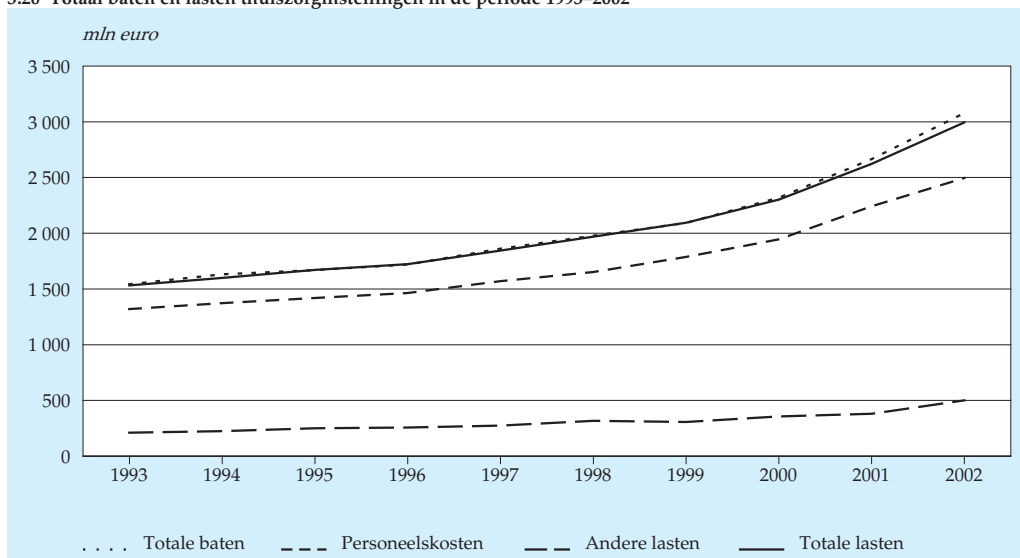
	Baten	Lasten		
		personeelskosten 2)	andere lasten	totaal
mln euro				
1993	1 542	1 320	211	1 531
1994	1 631	1 374	224	1 598
1995	1 669	1 420	250	1 670
1996	1 718	1 465	256	1 722
1997	1 860	1 569	275	1 843
1998	1 978	1 652	317	1 969
1999	2 093	1 787	307	2 094
2000	2 323	1 946	357	2 302
2001	2 666	2 241	381	2 622
2002	3 079	2 495	500	2 995

¹⁾ Alleen de toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties).

²⁾ Onder personeelskosten wordt hier verstaan: kosten van personeel op de loonlijst + kosten van personeel niet op de loonlijst + betalingen aan cliënten die gebruikmaken van alpha-hulp.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

3.20 Totaal baten en lasten thuiszorginstellingen in de periode 1993–2002¹⁾

¹⁾ Alleen toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties).

Noten in de tekst

- 1) Aangezien de definities van producten in de thuiszorg in de periode 1998–2000 ingrijpend zijn gewijzigd, heeft in de cijfers een aggregatie plaatsgevonden om de vergelijkbaarheid te kunnen definiëren. De categorie ‘verpleging en verzorging’ is voor de jaren 1998 en 1999 de som van de producten ‘huishoudelijke verzorging’, ‘verzorging’, ‘algemene dagelijkse verrichtingen’ en ‘verpleging’; vanaf het jaar 2000 is het de som van de producten ‘huishoudelijke verzorging’, ‘verzorging’ en ‘verpleging’. De aggregatie is noodzakelijk omdat de uren die in 1998 en 1999 onder ‘algemene dagelijkse verrichtingen’ vielen, in 2000 deels onder ‘verpleging’ en deels onder ‘verzorging’ vallen; en omdat de uren die in 1998 en 1999 onder ‘huishoudelijke verzorging’ vallen, in 2000 gedeeltelijk onder ‘verzorging’ vallen.
- 2) VERNET verzuimnetwerk B.V., www.vernet.nl.

4. Verpleging en verzorging

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de activiteiten die zijn te rangschikken onder 'verpleging en verzorging'. Uit staat 2.1 blijkt dat er zo'n 125 instellingen zijn met een toelating algemene thuiszorg. Staat 3.1 leert dat er ook 131 instellingen zijn die zich bezighouden met overige thuiszorg. Verpleging en/of verzorging vormen zondermeer het meest voorkomende geheel van activiteiten van instellingen voor thuiszorg.

Achtereenvolgens komen de productie en het personeel aan de orde. Wat betreft baten en lasten van verpleging en verzorging wordt verwezen naar hoofdstuk 3. In concreto gaat het in dit hoofdstuk in de eerste plaats om die activiteiten die verband houden met de AWBZ-aanspraak *algemene thuiszorg* (Besluit Zorgaanspraken artikel 15) op basis waarvan huishoudelijke, persoonlijke verzorging en verpleging verstrekt wordt alsmede uitleen van verpleegartikelen. Deze zorg is – voor wat betreft de 'lijfgebonden zorg' – beperkt tot ten hoogste drie uur per dag. Onder de reikwijdte van dit hoofdstuk valt eveneens de (AWBZ-subsidieregeling) *Intensieve Thuiszorg*. Daarmee kan de inzet van extra zorg worden bekostigd in situaties waarbij meer dan drie uur lijfgebonden zorg nodig is en met die extra zorginzet een opname in een ziekenhuis of verpleeghuis kan worden voorkomen of worden bekort. Opgemerkt dient te worden dat met ingang van 2002 de afzonderlijke regeling *Intensieve Thuiszorg* niet meer voorkomt. Ten slotte valt ook niet-AWBZ gefinancierde verpleging en verzorging onder dit hoofdstuk. Evenals in hoofdstuk 3 hebben de tijdreeksen vanaf 1993 uitsluitend betrekking op de toegelaten instellingen.

4.2 Productie

Staat 4.1 geeft een overzicht van de in 1998 t/m 2002 gerealiseerde verzorging en verpleging door alle instellingen voor thuiszorg. Zoals reeds vermeld in paragraaf 3.2 omvatten de in deze staat opgenomen productiecijfers zowel AWBZ-gefinancierde (algemene) thuiszorg als intensieve en overige thuiszorg. Het bronmateriaal maakt het niet mogelijk om het onderscheid algemene-intensieve-overige thuiszorg te laten zien. Daarnaast is een aantal activiteiten omwille van de vergelijkbaarheid tussen de jaren geaggregeerd (zie noot 1 van hoofdstuk 3).

Het totaal aantal uren is in 2001 gestegen met ruim 4%, in 2002 met 9%. De aandelen van de verschillende activiteiten binnen 'verpleging en verzorging' blijven in de

loop van de jaren vrijwel onveranderd. In 2002 is het aandeel alpha-hulpverlening 17%, verpleging en verzorging 80%, gespecialiseerde verpleging en verzorging 2%, en overig 1%.

Staat 4.1

Gerealiseerde productie verpleging en verzorging van thuiszorginstellingen ¹⁾

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>uren (x 1 000)</i>					
Alpha-hulpverlening	12 195	12 619	12 960	12 839	12 568
Verpleging en verzorging	46 108	46 544	48 717	51 649	59 087
Gespecialiseerde verpleging en verzorging	1 122	1 206	1 333	1 453	1 628
Overig	514	499	1 748	1 708	541
Totaal verpleging en verzorging	59 939	60 868	64 758	67 649	73 823

¹⁾ Tot 2002 bron CBS voor zowel AWBZ-uren als overige uren. Vanaf 2002 bron CAK-BZ voor AWBZ-uren en bron CBS voor overige uren.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

4.3 Personeel

In de tabellen 1, 2 en 3 (zie het hoofdstuk Tabellen) zijn voor alle afzonderlijke categorieën personeel in loondienst die zich bezighouden met verpleging en verzorging de navolgende gegevens opgenomen: bezette arbeidsplaatsen, werkzame personen, percentage parttimers. De gegevens hebben betrekking op 1998 t/m 2002.

Als aanvulling op deze gegevens wordt hier nader ingegaan op de in tabel 5 opgenomen ontwikkelingen in de periode 1993–2002 bij zes categorieën verzorgend en verplegend personeel bij toegelaten instellingen:

- de ‘thuishulpen A’ plus ‘verzorgingshulpen B’,
- de ‘verzorgenden C’ plus ‘verzorgenden D’,
- de ‘verzorgenden E’,
- de ‘wijkziekenverzorgenden’,
- de ‘verpleegkundigen in de wijk’, en
- de ‘wijkverpleegkundigen’.

De cijfers die ten grondslag liggen aan de navolgende grafiek 4.2 zijn opgenomen in tabel 5. Opgemerkt moet nog worden dat bij de categorie ‘wijkverpleegkundigen’ ook de specifieke ‘wijkverpleegkundigen ouder- en kindzorg’ zijn meegerekend (omwille van de vergelijkbaarheid met eerdere jaren). Een deel van hun activiteiten hoort dus eerder thuis onder de noemer ‘ouder- en kindzorg’ dan onder ‘verzorging en verpleging’.

Bij de activiteit ‘verzorging’ spelen naast het verzorgend personeel op de loonlijst de *alpha-helpenden* een belangrijke rol. Ook aan deze categorie wordt in het navolgende nader aandacht besteed.

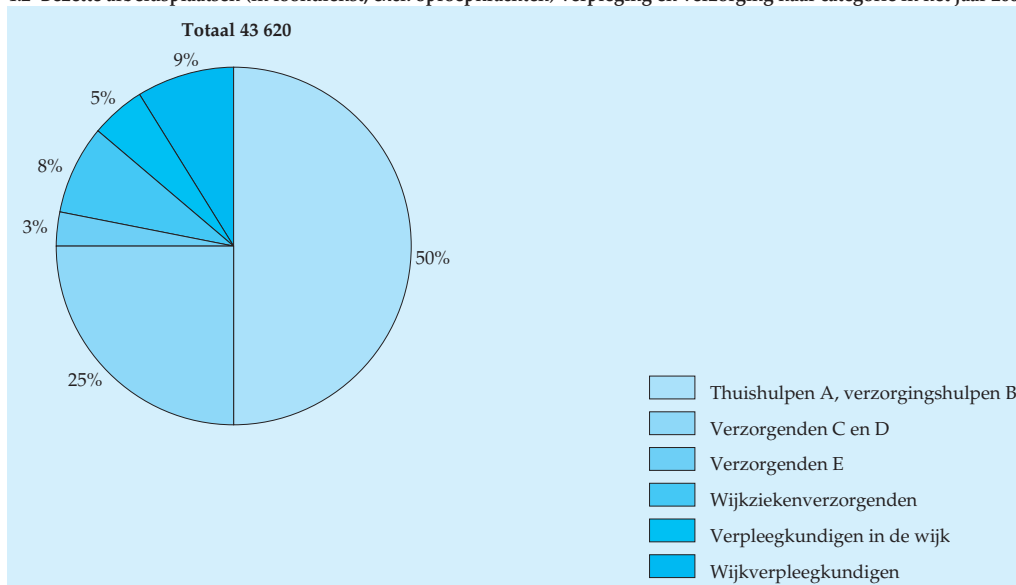
Ook *oproepkrachten* houden zich in de meeste gevallen bezig met verpleging en verzorging. Deze specifieke groep medewerkers in loondienst blijft hier buiten beschouwing. Voor informatie over deze categorie wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Verplegend en verzorgend personeel op de loonlijst

Het totaal aantal bezette arbeidsplaatsen door verplegend en verzorgend personeel stijgt van (afgerond) 35 duizend ultimo 1998 naar 45 duizend ultimo 2002 (zie tabel 1, sub totaal ‘verpleging en verzorging’).

In het restant van deze paragraaf wordt ingegaan op de ontwikkelingen sinds 1993 bij de toegelaten instellingen. In tabel 5 worden de ontwikkelingen met betrekking tot de zes genoemde categorieën verzorgend en verplegend personeel in loondienst weergegeven. De gegevens hebben betrekking op het aantal werkzame personen, het percentage parttimers, het aantal bezette arbeidsplaatsen en de P/A factor, die aangeeft hoeveel personen gemiddeld één arbeidsplaats bezetten. Nota bene: de cijfers in tabel 5 en de navolgende grafiek 4.2 hebben uitsluitend betrekking op de toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties).

4.2 Bezette arbeidsplaatsen (in loondienst, excl. oproepkrachten) verpleging en verzorging naar categorie in het jaar 2002

Na jaren van minimale verandering en lichte krimp (het aantal bezette arbeidsplaatsen en werkzame personen was in 1998 lager dan in 1993), is er vanaf 1999 duidelijk sprake van groei. In 2001 is het aantal bezette arbeidsplaatsen gegroeid met 6,6%, in 2002 is dit 9,9%. De groei is het sterkst voor de categorieën die in absolute aantallen verreweg het kleinst zijn: verzorgende E (20% groei in de afgelopen vier jaar), wijk-ziekenverzorgenden (31% in de afgelopen vier jaar) en verpleegkundigen in de wijk (ruim 86% groei in de afgelopen vier jaar).

De verdeling van bezette arbeidsplaatsen naar categorie is voor het jaar 2002 weer-gegeven in grafiek 4.2.

De helft van het aantal bezette arbeidsplaatsen wordt vervuld door thuishulpen A en verzorgingshulpen B. De verzorgenden C en D vormen daarna de grootste groep met 25%.

Alpha-helpenden

Eind 2002 telden de toegelaten instellingen in totaal 53,3 duizend alpha-helpenden. Ten opzichte van 1993 betekent dat een toename met bijna 13 procent. Zoals blijkt uit staat 4.3, verliep deze ontwikkeling echter weinig geleidelijk. De groei heeft zich vooral voorgedaan in de periode 1995–1996. In 1997 t/m 2000 blijft het aantal alpha-helpenden redelijk constant. In 2001 en 2002 is het aantal alpha-helpenden afgenomen.

De stijging van het aantal jaarlijks gewerkte uren vertoont een veel gelijkmatiger beeld, en is ook meer geprononceerd. Het aantal uren lag in 2002 43 procent hoger dan in 1993.

Staat 4.3

Alpha-helpenden: aantallen personen en gewerkte uren in de periode 1993–2002¹⁾

	Personen op 31-12	Gewerkte uren (x 1 000) ²⁾
1993	47 228	8 795
1994	45 278	9 945
1995	48 215	10 213
1996	53 242	11 233
1997	56 079	11 860
1998	55 874	12 195
1999	56 140	12 619
2000	55 180	12 960
2001	51 620	12 839
2002	53 290	12 568

¹⁾ Alleen de toegelaten instellingen.

²⁾ Vanaf 2002 bron CAK-BZ.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

5. Kraamzorg

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de kraamzorg. Aangezien het geen AWBZ-gefinancierde werkvorm betreft, is het onderscheid tussen toegelaten en niet-toegelaten instellingen hierbij niet van toepassing.

In hoofdstuk 3, staat 3.1, is naar voren gekomen dat het aantal instellingen dat zich met kraamzorg bezighoudt daalt van 83 in 1998 tot 67 in 2000, en weer stijgt tot 80 in 2002. Een verklaring voor de daling tussen 1998 en 2000 is dat in een aantal gevallen kraamzorgafdelingen van brede thuiszorginstellingen afgesplitst werden en gezamenlijk verder gingen als pure kraamzorginstelling. De stijging in 2001 en 2002 zijn onder andere het gevolg van nieuwe kraamzorgaanbieders. In 2001 en 2002 verstrekte ongeveer 40% van alle thuiszorginstellingen kraamzorg.

De opzet van het hoofdstuk is gelijk aan die van het voorgaande hoofdstuk: achtereenvolgens komen productie en het personeel aan de orde. Gegevens over lasten en baten zijn te vinden in paragraaf 3.4.

5.2 Productie

In staat 5.1 zijn de gerealiseerde productiegegevens van de kraamzorg over de jaren 1998 t/m 2002 weergegeven. Het totaal aantal verzorgingen nam toe van 176 duizend in 1998 tot 184 duizend in 2000, een stijging van 4,5%. In 2001 en 2002 is het aantal verzorgingen gedaald met respectievelijk 1,6% en 4,4%. In lijn met de daling van het aantal verzorgingen is ook het aantal verzorgingsuren (incl. partusassistenties)

Staat 5.1
Gerealiseerde productie kraamzorg

	1998	1999	2000	2001	2002
Verzorgingen (x 1 000)	176	179	184	181	173
Partus-assistenties (x 1 000)	55	55	60	59	58
Verzorgingsuren ¹⁾ (x 1 000)	7 875	7 932	7 905	7 768	7 415
Gemiddeld aantal uren per verzorging	44,6	44,4	43,1	43,0	42,9

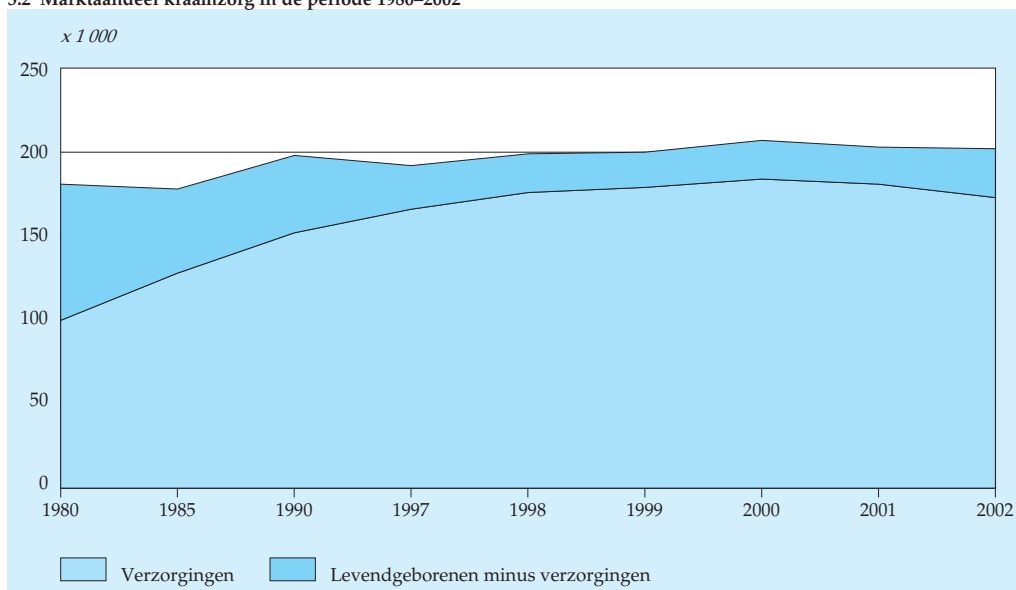
¹⁾ Inclusief partus-assistentie.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

gedaald. Voor 2001 geldt een daling van bijna 2%; in 2002 is dit 4,5%. Het aantal partus-assistenties bleef vrijwel ongewijzigd van 2000 t/m 2002.

Door het aantal verzorgingen in verband te brengen met het aantal levend geboren in het desbetreffende jaar, kan een beeld worden verkregen van het 'marktaandeel' van de kraamzorg (staat 5.2). Hoe kleiner het verschil tussen het aantal levendgeborenen en het aantal verzorgingen, hoe groter het marktaandeel. Met name in de jaren tachtig en in mindere mate ook in de jaren negentig is het 'marktaandeel' sterk gegroeid, van 55% in 1980 tot bijna 86% in 2002. Hoewel het 'marktaandeel' in 2002 drie procent *lager* ligt dan in 2001, lijkt het 'marktaandeel' de laatste jaren toch stabiel.

5.2 Marktaandeel kraamzorg in de periode 1980–2002

5.3 Personeel

Personeelsgegevens over kraamverzorgenden en kraamverpleegkundigen zijn opgenomen in de tabellen 1, 2 en 3 (zie hoofdstuk tabellen). In staat 5.3 worden de gegevens samengevat voor de jaren 1998 t/m 2002.

Het aantal bezette arbeidsplaatsen is in 2001 met 2% gedaald. In 2002 is het aantal bezette arbeidsplaatsen licht toegenomen met 1%. Het aantal parttimers is verder

Staat 5.3**Kraamverzorgenden en kraamverpleegkundigen ¹⁾: personele gegevens, 31 december ²⁾**

	Bezette arbeidsplaatsen	Fulltimers	Parttimers	Totaal werkzame personen
1998				
Kraamverzorgenden	4 170	1 180	5 050	6 230
Kraamverpleegkundigen	120	20	190	205
1999				
Kraamverzorgenden	4 420	1 140	5 280	6 420
Kraamverpleegkundigen	160	30	220	250
2000				
Kraamverzorgenden	4 700	1 060	5 930	6 990
Kraamverpleegkundigen	160	30	210	240
2001				
Kraamverzorgenden	4 610	910	6 290	7 200
Kraamverpleegkundigen	120	30	180	220
2002				
Kraamverzorgenden	4 660	960	6 640	7 600
Kraamverpleegkundigen	100	10	170	180

¹⁾ Personeel op de loonlijst exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

gestegen van 81% in 1998 naar bijna 88% in 2002 (NB.: in 1993 was het percentage parttimers nog 56%, zie Jaarboek Thuiszorg 1998). De P/A-factor (het aantal werkzame personen per bezette arbeidsplaats) ligt al jaren gemiddeld rond de 1,55, hetgeen laag is in vergelijking met de totale thuiszorg (P/A-factor van gemiddeld 1,95, zie tabel 4). De gemiddelde omvang van het dienstverband (aantal uren per week) is in de kraamzorg dus aanzienlijk hoger dan in de rest van de thuiszorg.

6. Ouder- en kindzorg, diëtetiek en preventie

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de ouder- en kindzorg centraal. Ook worden enige gegevens over diëtetiek en collectieve preventie vermeld als aanvulling op hetgeen hierover in hoofdstuk 3 is opgenomen.

De ouder- en kindzorg speelt zich geheel af binnen de instellingen met een toelating voor de AWBZ-verstrekingen Ouder- en kindzorg en Diëtetiek. Van de toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties) houdt een kleine 38 procent zich bezig met ouder- en kindzorg (staat 2.1).

De opzet van dit hoofdstuk is gelijk aan die van het voorgaande. Achtereenvolgens komen productie en personeel aan de orde. Financiële gegevens staan vermeld in paragraaf 3.4.

6.2 Productie

Ouder- en kindzorg

Gegevens over de productie van de ouder- en kindzorg zijn met ingang van 1998 in de CBS-statistiek van de thuiszorg opgenomen. Staat 6.1 geeft het aantal cliënten in zorg weer met een differentiatie naar de twee bij deze dienstverlening onderscheiden leeftijdsklassen. Door deze aantallen in verband te brengen met het aantal inwoners van die leeftijd (op basis van de bevolkingsstatistiek), kan het *bereik* van deze dienstverlening worden bepaald. Daarbij dient echter de volgende kanttekening te worden gemaakt. De GGD Amsterdam houdt zich, in de verslagjaren als enige GGD in Nederland, eveneens bezig met ouder- en kindzorg. De cliënten van deze dienst zijn niet opgenomen in bovenstaande aantallen, terwijl het aantal inwoners *wel* betrekking heeft op het gehele land. Rekening houdend met het feit dat in Amsterdam in 2001 en 2002 zo'n 10 500 kinderen zijn geboren (bron: Jaarrekening / Jaarverslag GG&GD Amsterdam, 2001, 2002), blijkt uit de vergelijking met het aantal 0-jarigen in Nederland dat het 'bereik' van de OKZ zeer hoog is, boven de 95%. Fluctuaties in dat bereik zijn zo gering dat daar geen conclusies uit getrokken kunnen worden, gezien het feit dat het aantal cliënten in zorg een schatting is.

Het totaal aantal cliënten in zorg is redelijk stabiel. Het 'bereik' onder 1–4 jarigen is ongeveer 70% (de GGD Amsterdam heeft volgens eigen opgave 22 200 1–4-jarigen in zorg in 2002, waarmee het bereik inclusief het bereik van de GGD Amsterdam in 2002 op ruim 72% uitkomt).

Staat 6.1**Ouder- en kindzorg: aantal cliënten in zorg en bereik, per 31-12**

	1998	1999	2000	2001	2002
0-jarigen					
Aantal cliënten in zorg ¹⁾	190 700	193 400	191 500	188 400	187 000
Aantal inwoners	192 308	199 728	201 748	207 097	204 039
1-4-jarigen					
Aantal cliënten in zorg ¹⁾	560 300	564 000	553 800	562 700	565 300
Aantal inwoners	777 059	776 447	781 743	793 988	810 583
Totaal					
Aantal cliënten in zorg ¹⁾	751 000	757 400	745 300	751 100	752 300
Aantal inwoners	969 367	976 175	983 491	1 001 085	1 014 622

¹⁾ Afgerond op honderdtallen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg en Bevolkingsstatistiek.

Bij de ouder- en kindzorg is sprake van *consulten op het consultatiebureau* en van *huisbezoeken*. In 2002 vonden 1 724 duizend consulten door artsen plaats en 1 609 duizend door verpleegkundigen.

Het aantal huisbezoeken door personeel in het kader van de ouder- en kindzorg bedroeg in 2002 316 duizend. De ontwikkelingen in de tijd wat betreft consulten en huisbezoeken is weergegeven in staat 6.2 en 6.3 en grafieken 6.4 en 6.5.

De dalende trend in het aantal zuigelingen-consulten, dat sinds 1994 zichtbaar was, heeft zich tot en met 2001 doorgezet. In 2002 is de daling tot stilstand gekomen. Ook voor *peuters* is de al bestaande trend versterkt doorgezet, maar in dit geval gaat het

Staat 6.2**Consulten (op het consultatiebureau) ouder- en kindzorg**

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>x 1 000</i>					
Zuigelingenconsulten door artsen	1 019	934	857	869	864
Zuigelingenconsulten door verpleegkundigen	985	878	846	824	828
Peuter-consulten door artsen	712	747	823	862	860
Peuter-consulten door verpleegkundigen	732	747	799	784	781

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Staat 6.3

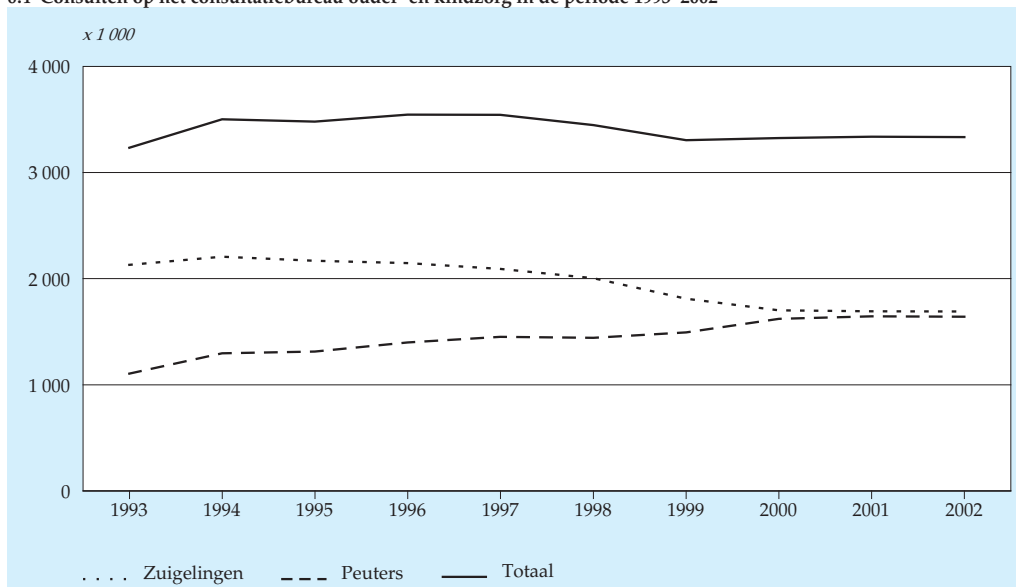
Consulten (op het consultatiebureau) en huisbezoeken ouder- en kindzorg in de periode 1993–2002

	Consulten op consultatiebureau			Huisbezoeken		
	zuigelingen	peuters	totaal	prenataal	zuigelingen	peuters / kleuters
<i>x 1 000</i>						
1993	2 129	1 106	3 235	67	255	110
1994	2 206	1 297	3 503	45	262	135
1995	2 168	1 313	3 481	42	250	146
1996	2 147	1 400	3 547	52	209	93
1997	2 091	1 453	3 544	34	193	88
1998	2 004	1 444	3 448	35	233	93
1999	1 812	1 494	3 306	43	193	113
2000	1 703	1 622	3 326	33	184	103
2001	1 693	1 646	3 339	35	179	100
2002	1 692	1 642	3 334	35	180	101

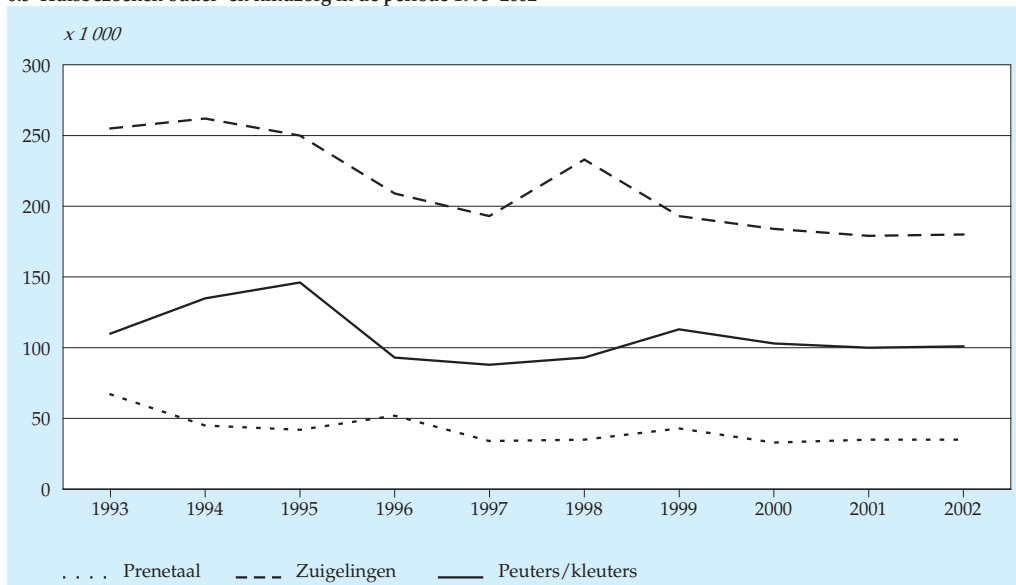
Bron: voor 1993–1997 Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT), vanaf 1998 CBS.

om een stijgende trend. Ook nu geldt dat de stijging is doorgezet tot en met 2001 en dat deze in 2002 tot stilstand is gekomen. Hierbij speelt echter een definitiewijziging een rol. In januari 2000 heeft het Landelijk Centrum Ouder- en Kindzorg (LCOKZ) een nieuwe definitie van het begrip ‘zuigeling’ uitgebracht. Tot die tijd werden

6.4 Consulten op het consultatiebureau ouder- en kindzorg in de periode 1993–2002

6.5 Huisbezoeken ouder- en kindzorg in de periode 1993–2002

kinderen tot 15 maanden met de term 'zuigeling' aangeduid. In de nieuwe definitie ligt de grens bij 12 maanden: alleen kinderen jonger dan één jaar worden 'zuigeling' genoemd. Consulten (m.n. het '14-maanden consult') die dus aanvankelijk als zuigeling-consult golden, tellen nu mee als peuter-consult. Het is niet ondenkbaar

Staat 6.6

Georganiseerde cursussen ouder- en kindzorg en aantallen deelnemers

	1998	1999	2000	2001	2002
Aantal cursussen ouder- en kindzorg					
Prenatale cursus zwangerschapsgymnastiek	7 513	6 913	6 396	6 077	6 017
Postnatale cursus zwangerschapsgymnastiek	3 846	4 319	3 821	3 790	3 744
Cursus voor aanstaande ouders	956	1 214	1 982	1 518	1 491
Cursus voor ouders van zuigelingen	574	679	892	882	873
Cursus voor ouders van peuters	500	670	690	703	695
Aantal deelnemers					
<i>x 1 000</i>					
Prenatale cursus zwangerschapsgymnastiek	79	63	62	61	59
Postnatale cursus zwangerschapsgymnastiek	37	38	29	31	30
Cursus voor aanstaande ouders	12	12	10	10	10
Cursus voor ouders van zuigelingen	5	5	6	6	6
Cursus voor ouders van peuters	7	8	9	9	9

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

dat deze definitiewijziging al in de cijfers over 1999 een rol speelt. De ‘verschuiving’ in consulten van zuigelingen naar peuters, zoals zichtbaar in staat 6.3 en grafiek 6.4, is mogelijk geheel of gedeeltelijk aan de definitiewijziging te wijten. Het totaal aantal zuigelingen- en peuter-consulten blijven vanaf 1999 vrijwel gelijk (zie staat 6.3 en grafiek 6.4).

De aantallen huisbezoeken geven een per leeftijdsfase wat verschillend patroon te zien. Het totale aantal lag in 2002 27 procent lager dan in 1993.

In het kader van de ouder- en kindzorg worden door de instellingen diverse cursussen georganiseerd. Zoals blijkt uit staat 6.6, hebben de meeste van deze cursussen betrekking op prenatale zwangerschapsgymnastiek. In 2002 trokken deze 59 duizend deelnemers, een forse daling t.o.v. 1998 (79 duizend). Cursussen voor aanstaande ouders en vooral voor ouders van zuigelingen en voor ouders van peuters hadden aanzienlijk minder deelnemers en werden ook veel minder frequent georganiseerd dan de cursussen zwangerschapsgymnastiek.

Van de drie meest bezochte typen cursussen in het kader van de ouder- en kindzorg is in staat 6.7 de ontwikkeling van het aantal deelnemers weergegeven vanaf 1993. Bij de prenatale zwangerschapsgymnastiek is sprake van een duidelijk dalende trend (aantal deelnemers in 2002 43% lager dan in 1993). Hetzelfde geldt voor de cursussen voor aanstaande ouders (aantal deelnemers gehalveerd t.o.v. 1993). Het aantal deelnemers aan postnatale zwangerschapsgymnastiek is tamelijk stabiel.

Staat 6.7
Deelnemers aan drie soorten cursussen ouder- en kindzorg in de periode 1993–2002

	Prenatale cursus zwangerschaps- gymnastiek	Postnatale cursus zwangerschaps- gymnastiek	Cursus voor aanstaande ouders
<i>x 1 000</i>			
1993	104	31	20
1994	92	31	19
1995	89	35	17
1996	84	38	18
1997	76	30	17
1998	79	37	12
1999	63	38	12
2000	62	29	10
2001	61	31	10
2002	59	30	10

Bron: voor 1993–1997 Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT), vanaf 1998 CBS.

Diëtetiek

Bij de werkvorm diëtetiek kan een onderscheid worden gemaakt in *eerste consulten* en *herhalingsconsulten*. Die laatste zijn in de meerderheid, zie staat 6.8. In de periode 1998–2002 is er sprake van een stijging van het aantal eerste consulten en een stijging van het aantal herhalingsconsulten. De verhouding tussen eerste en herhalingsconsulten, uitgedrukt in de ‘herhalingsfactor’, geeft geen grote veranderingen te zien.

Staat 6.8
Consulten diëtetiek in de periode 1993–2002

	Eerste consulten	Herhalingsconsulten	Totaal	Herhalingsfactor ¹⁾
	<i>x 1 000</i>			<i>factor</i>
1993	87	281	368	3,2
1994	86	273	359	3,2
1995	87	264	350	3,0
1996	96	309	405	3,2
1997	91	290	381	3,2
1998	105	327	432	3,1
1999	105	328	433	3,1
2000	109	343	452	3,1
2001	116	363	479	3,1
2002	122	369	491	3,0

¹⁾ Het aantal herhalingsconsulten gedeeld door het aantal eerste consulten.

Bron: voor 1993–1997 Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT), vanaf 1998 CBS.

6.3 Personeel

Ouder- en kindzorg

Personeel dat zich specifiek bezighoudt met ouder- en kindzorg is de ‘wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg’ en de consultatiebureau-arts (CB-arts). In de vragenlijsten voor vanaf 1999 is voor het eerst ook de functie ‘CB-assistent/weeghulp’ opgenomen. Gegevens over bezette arbeidsplaatsen, aantallen werkzame personen en percentage parttimers in deze twee personeelscategorieën zijn te vinden in de tabellen 1, 2 en 3 (zie hoofdstuk Tabellen).

Op 31 december 2002 waren er 2 290 wijkverpleegkundigen ouder- en kindzorg werkzaam, een stijging van ruim 18% t.o.v. 1998. Het aantal bezette arbeidsplaatsen steeg met ruim 16% in dezelfde periode. Het aantal CB-artsen bedroeg eind 2002 1 050, vrijwel uitsluitend parttimers. Zij bezetten 360 arbeidsplaatsen, een stijging van 24% t.o.v. 1998. Eind 2002 waren er 1 070 CB-assistenten/weeghulpen, die samen 300 arbeidsplaatsen bezetten. Dat betekent dat het gaat om dienstverbanden met een kleine omvang (bijna 4 werkzame personen per bezette arbeidsplaats).

Staat 6.9
Consultatiebureau-artsen ¹⁾ in de periode 1993–2002

	Werkzame personen	Percentage parttimers	Bezette arbeidsplaatsen	P / A factor ²⁾
1993	847	99	270	3,1
1994	749	100	257	2,9
1995	819	100	270	3,0
1996	886	100	281	3,2
1997	894	100	281	3,2
1998	866	100	288	3,0
1999	900	99	306	2,9
2000	878	99	317	2,8
2001	919	100	368	2,5
2002	1 051	100	357	2,9

¹⁾ Personeel op de loonlijst exclusief oproepkrachten.

²⁾ Het aantal werkzame Personen gedeeld door het aantal bezette Arbeidsplaatsen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Over de categorie ‘wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg’ kan geen ontwikkeling in de tijd worden weergegeven; tot en met 1997 werd deze in de statistiek niet onderscheiden. Anders ligt dit voor de consultatiebureau-artsen; de ontwikkelingen voor deze categorie vanaf 1993 zijn weergegeven in staat 6.9. Opvallend is dat het aantal CB-artsen in 2002 flink is gestegen met 14%. Eén arbeidsplaats wordt gemiddeld door ongeveer drie artsen bezet.

Diëtetiek

Eind 2002 waren bij de gezamenlijke instellingen 580 diëtisten in loondienst werkzaam, die tezamen 360 arbeidsplaatsen bezetten. Tussen eind 1998 en eind 2002 is het aantal bezette arbeidsplaatsen met 44% gestegen. Zie voor verdere gegevens de tabellen 1, 2 en 3.

Preventie

Het aantal medewerkers in loondienst dat zich specifiek bezighoudt met gezondheidsvoorlichting (GVO-ers) bedroeg eind 2002 270 – vrijwel uitsluitend parttimers. Tezamen bezetten zij 80 arbeidsplaatsen. Opvallend is de forse groei het aantal GVO-ers in 2001 t.o.v. 2000. Ook deze gegevens zijn te vinden in de tabellen 1, 2 en 3.

Tabellen

Tabel 1

Personeel op de loonlijst van instellingen voor thuiszorg ¹⁾ per 31 december: bezette arbeidsplaatsen naar personeelscategorie ²⁾

	Bezette arbeidsplaatsen				
	1998	1999	2000	2001	2002
Uitvoerend personeel	41 340	43 290	45 550	48 190	52 700
Thuishulp A	9 740	10 440	11 140	14 140	15 350
Verzorgingshulp B	6 670	6 740	7 110	6 680	7 610
Verzorgende C	6 890	6 900	6 760	7 470	6 910
Verzorgende D	3 450	3 540	3 920	3 140	4 130
Verzorgende E	930	1 010	1 060	1 280	1 220
Wijkziekenverzorgende	2 310	2 620	2 860	2 880	3 450
Verpleegkundige in de wijk	1 010	1 330	1 580	1 620	2 410
Wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg	1 150	1 260	1 320	1 270	1 340
Wijkverpleegkundige overig	2 480	2 310	2 240	2 200	2 620
<i>Subtotaal verpleging en verzorging</i>	34 630	36 150	37 990	40 680	45 040
GVO-er	50	60	50	100	80
Diëtist	250	260	270	370	360
Consultatiebureau-arts	290	310	320	370	360
CB-assistent/weeghulp ³⁾	.	220	250	300	300
Uitvoerend personeel uitleen	250	290	320	320	370
Kraamverzorgende	4 170	4 420	4 700	4 610	4 660
Kraamverpleegkundige	120	160	160	120	100
Personeel entadministratie	60	60	60	60	70
Algemeen maatschappelijk werkende	740	640	640	750	730
Overig personeel amw	50	50	60	90	100
Overig uitvoerend personeel	730	680	730	430	530
Leidinggevend personeel	3 420	3 530	3 640	3 710	3 960
Directeur	220	230	250	200	240
Leidinggevende directe zorg	2 360	2 530	2 550	2 410	2 780
Leidinggevende ondersteunende diensten	400	420	500	480	490
Overig leidinggevend personeel	440	360	330	630	460
Overig personeel	5 850	6 280	6 570	6 870	7 030
Personeel personeelszaken	520	520	590	790	730
Technisch/huishoudelijk personeel	590	570	610	580	690
Administratieve/secretariële functies	2 940	3 140	3 310	3 440	3 160
Stafverpleegkundige (V&V en OKZ) ⁴⁾	130	110	110	150	190
Stafarts (OKZ) ⁵⁾	30	30	30	20	30
Overig personeel	1 640	1 900	1 920	1 880	2 240
Totaal personeel op loonlijst	50 610	53 100	55 760	58 780	63 700

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

³⁾ in 1998 opgenomen onder overig uitvoerend personeel.

⁴⁾ Verpleging & Verzorging en Ouder- en Kindzorg.

⁵⁾ Ouder- en Kindzorg.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Tabel 2

Personeel op de loonlijst van instellingen voor thuiszorg ¹⁾ per 31 december: werkzame personen naar personeelscategorie ²⁾

	Werkzame personen				
	1998	1999	2000	2001	2002
Uitvoerend personeel	84 380	86 400	90 620	97 150	109 160
Thuishulp A	23 740	24 130	25 620	30 970	36 580
Verzorgingshulp B	13 700	13 480	14 100	14 440	15 560
Verzorgende C	12 640	12 450	12 340	11 820	12 880
Verzorgende D	7 370	7 460	8 080	8 480	8 590
Verzorgende E	1 390	1 500	1 590	1 790	1 850
Wijkziekenverzorgende	4 960	5 560	5 970	6 310	7 240
Verpleegkundige in de wijk	3 130	3 890	4 280	4 140	5 620
Wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg	1 930	2 070	2 240	2 290	2 290
Wijkverpleegkundige overig	4 300	4 000	3 800	4 100	4 640
<i>Subtotaal verpleging en verzorging</i>	73 160	74 540	78 020	84 340	95 250
GVO-er	110	150	140	240	270
Diëtist	430	430	460	500	580
Consultatiebureau-arts	870	900	880	920	1 050
CB-assistent/weeghulp ³⁾	.	850	960	1 070	1 070
Uitvoerend personeel uitleen	420	470	510	470	610
Kraamverzorgende	6 230	6 420	7 000	7 200	7 600
Kraamverpleegkundige	210	250	250	220	180
Personeel entadministratie	80	80	90	90	100
Algemeen maatschappelijk werkende	1 110	950	920	1 020	1 060
Overig personeel amw	90	70	70	150	150
Overig uitvoerend personeel	1 690	1 280	1 330	920	1 240
Leidinggevend personeel	4 400	4 500	4 700	4 610	4 990
Directeur	230	240	270	210	270
Leidinggevende directe zorg	3 150	3 340	3 410	2 950	3 560
Leidinggevende ondersteunende diensten	470	480	570	580	560
Overig leidinggevend personeel	550	440	450	860	600
Overig personeel	9 410	10 290	10 750	10 920	11 470
Personeel personeelszaken	730	720	820	1 000	1 070
Technisch/huishoudelijk personeel	1 290	1 280	1 240	1 170	1 290
Administratieve/secretariële functies	4 380	4 750	5 140	5 180	4 980
Stafverpleegkundige (V&V en OKZ) ⁴⁾	210	170	180	250	340
Stafarts (OKZ) ⁵⁾	60	40	50	40	40
Overig personeel	2 750	3 320	3 320	3 280	3 750
Totaal personeel op loonlijst	98 190	101 190	106 070	112 680	125 620

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

³⁾ in 1998 opgenomen onder overig uitvoerend personeel.

⁴⁾ Verpleging & Verzorging en Ouder- en Kindzorg.

⁵⁾ Ouder- en Kindzorg.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Tabel 3

Personeel op de loonlijst van instellingen voor thuiszorg ¹⁾ per 31 december: percentage parttimers van het totaal aantal werkzame personen, naar personeelscategorie ²⁾

	Percentage parttimers van het totaal aantal werkzame personen				
	1998	1999	2000	2001	2002
Uitvoerend personeel	95,5	95,7	95,9	96,2	96,4
Thuishulp A	99,2	99,3	99,3	99,3	99,4
Verzorgingshulp B	98,0	97,8	97,9	98,2	98,2
Verzorgende C	95,6	95,6	96,4	96,1	96,3
Verzorgende D	97,0	96,8	96,8	96,3	96,4
Verzorgende E	88,5	91,3	90,6	90,5	90,8
Wijkziekenverzorgende	96,0	96,4	96,3	96,4	96,1
Verpleegkundige in de wijk	98,4	98,7	97,7	97,8	96,4
Wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg	92,2	92,3	93,8	94,3	95,6
Wijkverpleegkundige overig	92,6	92,3	91,3	90,7	92,0
<i>Subtotaal verpleging en verzorging</i>	97,1	97,2	97,3	97,3	97,5
GVO-er	100,0	100,0	100,0	95,8	96,3
Diëtist	90,7	93,0	93,5	90,0	89,7
Consultatiebureau-arts	100,0	100,0	98,9	98,9	100,0
CB-assistent/weeghulp ³⁾	.	100,0	99,0	100,0	100,0
Uitvoerend personeel uitleen	71,4	72,3	72,5	68,1	67,2
Kraamverzorgende	81,1	82,2	84,7	87,4	87,4
Kraamverpleegkundige	90,5	88,0	84,0	81,8	94,4
Personeel entadministratie	62,5	62,5	66,7	55,6	60,0
Algemeen maatschappelijk werkende	81,1	81,1	82,6	82,4	82,1
Overig personeel amw	77,8	71,4	71,4	80,0	73,3
Overig uitvoerend personeel	97,0	93,8	91,0	93,5	96,0
Leidinggevend personeel	70,0	68,4	68,7	66,8	64,1
Directeur	13,0	12,5	14,8	14,3	22,2
Leidinggevende directe zorg	80,0	79,6	78,6	74,2	72,5
Leidinggevende ondersteunende diensten	40,4	35,4	40,4	41,4	39,3
Overig leidinggevend personeel	61,8	50,0	62,2	73,3	56,7
Overig personeel	81,5	82,9	82,8	82,0	82,2
Personeel personeelszaken	76,7	75,0	75,6	78,0	76,6
Technisch/huishoudelijk personeel	86,8	85,9	82,3	82,1	83,7
Administratieve/secretariële functies	79,0	80,6	81,5	81,5	82,9
Stafverpleegkundige (V&V en OKZ) ⁴⁾	85,7	82,4	83,3	84,0	82,4
Stafarts (OKZ) ⁵⁾	83,3	100,0	80,0	100,0	100,0
Overig personeel	83,3	86,7	86,1	83,8	81,9
Totaal personeel op loonlijst	93,0	93,2	93,3	93,6	93,8

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Afgerond op tientallen.

³⁾ In 1998 opgenomen onder overig uitvoerend personeel.

⁴⁾ Verpleging & Verzorging en Ouder- en Kindzorg.

⁵⁾ Ouder- en Kindzorg.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Tabel 4

Personeel op de loonlijst ¹⁾ op 31 december in de periode 1993–2002, alleen toegelaten instellingen (incl. kraamzorg-instellingen en entadministraties)

	Uitvoerend personeel	Leidinggevend personeel	Overig personeel	Totaal personeel
<i>werkzame personen</i>				
1993	83 083		12 578 ²⁾	95 661
1994	81 926	5 007	8 104	95 037
1995	84 004	5 035	8 571	97 610
1996	84 373	4 666	8 538	97 577
1997	83 664	4 622	8 861	97 147
1998	83 395	4 282	9 354	97 031
1999	84 940	4 320	10 150	99 410
2000	88 440	4 490	10 520	103 450
2001	94 610	4 420	10 630	109 660
2002	105 040	4 790	11 050	120 880
<i>% parttimers</i>				
1993	92,4		73,3 ²⁾	89,7
1994	92,3	70,2	78,7	90,0
1995	93,9	70,9	78,5	91,4
1996	94,8	71,8	81,0	92,5
1997	95,3	72,6	80,8	92,9
1998	95,7	70,3	81,5	93,2
1999	95,7	69,0	83,2	93,3
2000	95,9	69,3	83,0	93,4
2001	96,2	67,3	82,3	93,7
2002	96,3	64,5	82,4	93,8
<i>bezette arbeidsplaatsen</i>				
1993	41 076		8 566 ²⁾	49 642
1994	40 333	3 816	4 894	49 043
1995	40 502	3 844	5 245	49 591
1996	40 426	3 484	4 985	48 895
1997	40 251	3 539	5 350	49 140
1998	40 745	3 333	5 821	49 899
1999	42 560	3 400	6 170	52 130
2000	44 580	3 470	6 410	54 450
2001	47 040	3 570	6 660	57 270
2002	50 910	3 820	6 750	61 480
<i>P/A factor ³⁾</i>				
1993	2,0		1,5 ²⁾	1,9
1994	2,0	1,3	1,7	1,9
1995	2,1	1,3	1,6	2,0
1996	2,1	1,3	1,7	2,0
1997	2,1	1,3	1,7	2,0
1998	2,0	1,3	1,6	1,9
1999	2,0	1,3	1,6	1,9
2000	2,0	1,3	1,6	1,9
2001	2,0	1,2	1,6	1,9
2002	2,1	1,3	1,6	2,0

¹⁾ Exclusief oproepkrachten.

²⁾ Gegeven voor leidinggevend en overig personeel tezamen.

³⁾ Het aantal werkzame Personen gedeeld door het aantal bezette Arbeidsplaatsen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Tabel 5

Categorieën personeel op het gebied van verpleging en verzorging¹⁾: ontwikkelingen in de periode 1993–2002, alleen toegelaten instellingen (incl. kraamzorginstellingen en entadministraties)

	Thuis- hulpen A, verzor- gings- hulpen B	Verzor- genden C en D	Verzor- genden E	Wijk- zieken- verzor- genden	Verpleeg- kundigen in de wijk	Wijk- verpleeg- kundigen	Totaal
<i>werkzame personen</i>							
1993	44 800	15 921	1 286	3 093	2 321	6 466	73 887
1994	43 166	16 314	1 478	3 212	2 123	6 750	73 043
1995	43 657	17 411	1 461	3 528	2 152	6 505	74 714
1996	40 485	18 562	1 456	3 992	2 410	6 447	73 352
1997	38 007	18 717	1 465	4 515	2 929	5 991	71 624
1998	37 243	19 800	1 389	4 845	3 044	6 169	72 490
1999	37 185	19 569	1 494	5 403	3 642	6 034	73 327
2000	38 996	19 884	1 571	5 801	4 026	5 948	76 226
2001	44 254	19 815	1 726	6 086	3 938	6 277	82 097
2002	50 073	20 821	1 823	6 985	5 269	6 747	91 718
<i>% parttimers</i>							
1993	97,7	92,3	83,9	91,8	96,4	85,2	94,9
1994	97,4	93,0	86,3	92,9	97,2	85,6	94,9
1995	98,4	94,8	86,2	95,0	97,5	88,1	96,2
1996	98,6	95,8	86,8	95,6	98,6	89,7	96,7
1997	98,8	96,2	88,9	96,1	99,1	90,8	97,1
1998	98,9	96,4	88,6	96,7	98,9	92,6	97,3
1999	98,8	96,2	91,3	96,5	99,2	92,2	97,3
2000	98,8	96,5	90,8	96,3	98,2	92,2	97,3
2001	99,0	96,2	90,1	96,3	97,9	92,0	97,3
2002	99,0	96,3	90,8	96,0	96,5	93,2	97,4
<i>bezette arbeidsplaatsen</i>							
1993	18 978	8 683	877	1 764	718	4 085	35 105
1994	18 045	8 855	945	1 790	692	4 090	34 417
1995	18 135	9 111	964	1 862	648	3 944	34 664
1996	16 749	9 612	971	1 956	719	3 800	33 807
1997	16 004	9 753	961	2 061	858	3 555	33 192
1998	16 302	10 202	929	2 234	964	3 600	34 231
1999	16 972	10 282	1 007	2 544	1 205	3 562	35 572
2000	17 957	10 457	1 057	2 782	1 467	3 525	37 245
2001	20 320	10 354	1 225	2 818	1 576	3 405	39 699
2002	22 192	10 752	1 208	3 342	2 247	3 878	43 620
<i>P/A factor ³⁾</i>							
1993	2,4	1,8	1,5	1,8	3,2	1,6	2,1
1994	2,4	1,8	1,6	1,8	3,1	1,7	2,1
1995	2,4	1,9	1,5	1,9	3,3	1,7	2,2
1996	2,4	1,9	1,5	2,0	3,4	1,7	2,2
1997	2,4	1,9	1,5	2,2	3,4	1,7	2,2
1998	2,3	1,9	1,5	2,2	3,2	1,7	2,1
1999	2,2	1,9	1,5	2,1	3,0	1,7	2,1
2000	2,2	1,9	1,5	2,1	2,7	1,7	2,0
2001	2,2	1,9	1,4	2,2	2,5	1,8	2,1
2002	2,3	1,9	1,5	2,1	2,3	1,7	2,1

¹⁾ Personeel op de loonlijst exclusief oproepkrachten.

²⁾ Vanaf 1997 inclusief 'nieuwe' toegelaten instellingen.

³⁾ Het aantal werkzame Personen gedeeld door het aantal bezette Arbeidsplaatsen.

Bron: CBS – Statistiek Thuiszorg.

Afkortingen

AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
ATZ	Algemene Thuiszorg
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
CAK-BZ	Centraal Administratie Kantoor Bijzondere Zorgkosten
CB	ConsultatieBureau
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CTG	College Tarieven Gezondheidszorg
CVZ	College voor Zorgverzekeringen
GVO	GezondheidsVoorlichting en Opvoeding
ITZ	Intensieve ThuisZorg
LVT	Landelijke Vereniging voor Thuiszorg
OKZ	Ouder- en KindZorg
P/A-factor	Aantal werknemers gedeeld door het aantal bezette arbeids- plaatsen
PGB	PersoonsGebonden Budget
SBI	Standaard Bedrijfs Indeling
TRV	Tijdelijke Regeling Vroegsignalering
TZ	ThuisZorg
V&V	Verpleging en Verzorging

Technische toelichting

Vaststelling populatie

De populatie voor het onderzoek is vastgesteld op basis van het Algemeen Bedrijven Register van het CBS, aangevuld met de CTG-registratie van toegelaten thuiszorginstellingen. Uit het Algemeen Bedrijven Register worden de instellingen uit de SBI-klasse 85324 ('Thuiszorg') met 10 of meer werknemers in de populatie opgenomen. De registratie van het CTG is ter controle gebruikt, o.a. om ook die instellingen in de populatie op te nemen die thuiszorg 'slechts' als nevenactiviteit hebben en derhalve niet in SBI-klasse 85324 vallen.

Respons

Alle (als zodanig bij het CBS bekende) instellingen voor thuiszorg in Nederland met 10 of meer werknemers zijn door het CBS verzocht om aan het onderzoek mee te werken. De totale respons op de vragenlijsten 2001 en 2002 zijn respectievelijk 78 en 79%. Voor de categorie instellingen met toelating ATZ én OKZ/diëtetiek zijn voor zowel personeel als exploitatie de responspercentages boven de 80%. De laagste respons (zo'n 67%) doet zich voor bij de categorie 'overige instellingen', exploitatie. De responspercentages per rubriek en per categorie instellingen zijn weergegeven in onderstaande staat.

Daarnaast is sprake van item-nonrespons, dat wil zeggen dat een bepaald onderdeel van de vragenlijst niet of niet bruikbaar wordt ingevuld. De mate van item-nonrespons varieert per vraag.

Responspercentages per rubriek en per categorie instellingen

	2001		2002	
	Personeel	Exploitatie	Personeel	Exploitatie
Instellingen met toelatingen ATZ én OKZ/diëtetiek	92	92	84	84
Instellingen met alleen toelating ATZ	78	80	77	73
Kraamzorginstellingen	68	76	83	76
Entadministraties	75	88	75	100
Overige instellingen	63	59	72	67
Totaal	78	79	79	77

Behandeling non-respons

De non-respons (unit- en item-) op het terrein van personeel wordt op het niveau van de instelling bijgeschat, op basis van wél beschikbare gegevens over eerdere jaren, gegevens uit andere bronnen en gegevens van respondenten in dezelfde categorie (zoals benoemd in hoofdstuk 2) als de niet-respondent. Dezelfde aanpak is gevolgd voor de item-nonrespons op het terrein van exploitatie en dienstverlening. De gegevens over het aantal voltijdequivalenten (vte) in loondienst worden vervolgens gebruikt om de cijfers over exploitatie en dienstverlening van de respondende instellingen op te hogen naar cijfers voor de gehele populatie. Voor deze terreinen wordt dus niet op het niveau van de individuele instelling bijgeschat, maar worden, voor elke vraag op de vragenlijst, per categorie instellingen de totalen (d.w.z. voor alle instellingen in die categorie gezamenlijk) geschat volgens de volgende formule:

$$\text{Populatietotaal van categorie } x \text{ op vraag } y = (\text{Responstotaal in categorie } x \text{ op vraag } y) * (\text{populatietotaal aantal vte's op de loonlijst in categorie } x / \text{respons-totaal aantal vte's op de loonlijst in categorie } x)$$

Enkele begrippen

Toegelaten / niet-toegelaten instellingen

Zie hoofdstukken 1 en 2.

Werkzame personen

Personen die in de instellingen werkzaam zijn, ongeacht of ze fulltimer of parttimer zijn. Bij de gegevens in deze publicatie gaat het over het algemeen om specifieke groepen werkzame personen, bijvoorbeeld alleen degenen die in loondienst werkzaam zijn exclusief oproepkrachten. Een dergelijke nadere aanduiding wordt gegeven in de titel en/of kop van de tabel/staat/grafiek en/of in noten eronder.

Bezette arbeidsplaatsen

Het aantal fulltimers gesommeerd met het aantal arbeidsplaatsen (voltijdequivalenten) van parttimers.

Personeel op de loonlijst

Degenen van wie bij de geadresseerde instelling een loon- of salariskaart aanwezig is.

Oproepkrachten

Die personeelsleden met wie de instelling een zodanige overeenkomst heeft gesloten dat die personeelsleden alleen dan werkzaam zijn indien zij daartoe opgeroepen worden door de instelling in verband met tijdelijke onderbezetting op bepaalde plaatsen binnen de organisatie. De oproepkrachten behoren tot het personeel op de loonlijst maar zijn in de gegevens over personeel op de loonlijst steeds uitgezonderd.

Alpha-helpenden

Alpha-helpenden zijn zorgverleners op het terrein van de huishoudelijke verzorging, die niet in dienst zijn van een thuiszorginstelling, maar rechtstreeks worden betaald door de cliënt die op basis van een indicatie van het regionale indicatieorgaan aangewezen is op die zorg. Een thuiszorginstelling draagt zorg voor de bemiddeling tussen de cliënt en de alpha-helpende en stelt daartoe een arbeidsovereenkomst op. De thuiszorginstelling verstrekt periodiek een subsidie aan de cliënt die daarmee het loon van de alpha-helpende kan betalen. Zoals alle andere cliënten van de thuiszorg ontvangt de cliënt periodiek van het CAK te Den Haag een factuur voor de eigen bijdrage thuiszorg.

Zuigelingen, peuters

Zuigeling: een kind dat de leeftijd van 1 jaar nog niet heeft bereikt.

Peuter: een kind in de leeftijd van 1 tot en met 4 jaar.

Variabelen, vragenformulieren

De in deze publicatie voorkomende variabelen zijn verkregen op basis van de vragen in de schriftelijke enquête onder alle instellingen voor thuiszorg. Iedere instelling in de steekproef heeft voor de jaren 2001 en 2002 van het CBS één vragenformulier ontvangen.

Het formulier dat betrekking heeft op het statistiekjaar 2002 is hierna opgenomen. De vragenlijsten voor 2001 en 2002 zijn vrijwel identiek.

Bijlage

correspondentiënummer
oms kenmerk
onderwerp
bijzonderheden

0769-03-S-BWV
Thuiszorg

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij stuur ik u de jaarvragenlijst Thuiszorg. Deze is bestemd voor instellingen die zich presenteren als kruiswerkinstellingen, gezinsverzorgingsinstellingen, kraamcentra, entadministraties of instellingen voor thuiszorg.

Het onderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in het personeel, de exploitatie en de diensten van de instellingen en is opgesteld in overleg met de Landelijke Vereniging voor Thuiszorg (LVT). De door u verstrekte gegevens zullen onder andere worden gebruikt voor de samenstelling van een publicatie over de thuiszorg in samenwerking met de LVT.

De exploitatievragen zijn zodanig opgesteld dat ze aansluiten op de Regeling Jaarverslaggeving Zorginstellingen (RJZ).

Wellicht ten overvloede wijs ik u erop dat invulling en tijdige inzending van de vragenlijst verplicht is ingevolge de Wet op de Economische Statistieken van 28 december 1936, Stbl. 639DD.

Ik verzoek u vriendelijk de vragenlijst in te vullen en uiterlijk vóór de daarop vermelde terugzenddatum retour te zenden. Het is raadzaam een fotokopie te bewaren van de ingevulde vragenlijst.

Uitkomsten van deze en andere enquêtes kunt u bekijken via de CBS-website: www.cbs.nl

Als u naar aanleiding van deze brief vragen heeft, kunt u contact opnemen met de helpdesk van de Taakgroep Logistiek en Digitalisering, doorkiesnummer (070) 337 58 05.

Voor uw medewerking zeg ik u bij voorbaat dank.

CBS Voorburg
Divisie
Bedrijfs-economische
Statistieken

Prinses Beatrixlaan 428
Postbus 4000
2270 JM Voorburg

telefoon (070) 337 58 05
fax (070) 337 59 93
e-mail khgweb@cbs.nl

Algemene informatie
over de CBS-enquêtes
dagelijks van
9.00 tot 17.00 uur
telefoon (045) 570 70 70
e-mail infoservice@cbs.nl

Hoogachtend,
Hoofd Sector Waarneming Bedrijven Voorburg

Drs. M.C. Goebel

Adreswijziging

Indien de tennaamstelling en/of adressering niet correct is, verzoeck ik u dit aan het CBS door te geven, door deze brief te verbeteren en (eventueel apart van het enquêteformulier) terug te zenden.

Retour zenden van de vragenlijst

Om de geheimhouding van de door u verstrekte gegevens te waarborgen, kunt u de aanschrijfbrief met uw adresgegevens losscheuren. U hoeft alleen de vragenlijst te retourneren aan het CBS.

Toelichting bij de vragen

Rubriek B	Personeel op de loonlijst: degenen van wie bij de geadresseerde instelling een loon- of salariskaart aanwezig is, dus inclusief oproepkrachten.
Rubriek B (kolom B)	Inclusief min-max contractanten; exclusief oproepkrachten (deze in kolom D invullen).
Rubriek B (kolom C)	Voor de bepaling van een fulltime equivalent (FTE) dient uitgegaan te worden van een arbeidsduur van 36 uur per week. Het aantal gevraagde FTE's bestaat uit de som van het aantal fulltime equivalenten van: - fulltimers (een fulltimer die wekelijks 37 uur werkt heeft 1,03 fulltime equivalent), - parttimers en - diegenen met een 'min-max' contract, gebaseerd op de minimumaanstelling. De gewerkte uren van oproepkrachten niet hier opnemen, maar in kolom E.
Rubriek B (kolom F)	Dit zijn de extra gewerkte uren boven de minimale aanstelling van degenen met een min-max contract. Tevens dienen hier de extra gewerkte uren van fulltimers en andere parttimers opgenomen te worden.
Rubriek D	Onder personen niet op de loonlijst wordt verstaan: alle personen waarvan bij de geadresseerde instelling geen loon- of salariskaart aanwezig is, maar die wel voor de instelling werk verrichten.
Rubriek J: vraag J.1	Bruto lonen en salarissen van die medewerkers waarvan uw instelling een loon- of salariskaart bijhoudt. Daartoe behoren ook oproepkrachten en eventueel leerling-werknemers, stagiaires, I/D-ers en WIW-ers.
vraag J.2	In de bedragen dienen éénmalige uitkeringen, tantièmes, gratificaties, vakantiegeld, overwerk, loon in natura, vergoeding woon/werkverkeer en bijdragen in spaarregelingen begrepen te zijn.
vraag J.3	Dit betreft werkgeversaandeel in de premies sociale verzekeringen, tegemoetkoming in ziektekostenverzekering, bijdragen in WAO-gat.
vraag J.4	Inclusief inkoopsummen, jaardotaties pensioenvoorzieningen en VUT-premies.
vraag J.6	Hieronder vallen de kosten van: opleiding, ARBO, werkkleding, kantine, werving/selectie, premie particuliere ziektegebed-verzekeringen.
	Betalingen aan uitzendkrachten, stagiaires zonder loon, vrijwilligers, bestuursleden van de stichting, CB-artsen (niet in loon-dienst) en freelancers.
Rubriek K: vraag K.13	Kosten van: administratie, beheer, communicatie, automatisering, research en ontwikkeling, kantoorbenodigdheden, afdrachten aan koepels en landelijke organen, reclame en advertenties, bankzaken, economisch en juridisch advies. Daarnaast ook doorberekende beheerskosten door andere instellingen van dezelfde ondernemingsgroep (concern) waar-toe uw instelling behoort hier opnemen. De bedragen aan huren, assurantiepremies, interest en/of andere kosten die in de doorbelasting begrepen zijn, echter opgeven bij de desbetreffende kostensoort.
Rubriek N	In het geval van AWBZ-thuiszorg ontvangt het CBS de totaalgegevens over het aantal cliënten en het aantal uren naar functie van het Centraal Administratie Kantoor bijzondere zorgkosten (CAK).

Centraal Bureau voor de Statistiek
Sector Waarneming Bedrijven Voorburg
Postbus 4000, 2270 JM Voorburg

Telefoon: (070) 337 58 05 Fax: (070) 337 59 99 E-mail: ldygw@cbs.nl

Thuiszorg

2002

BE SBI GK SLEUTEL

Gaarne terugzenden voor
in bijgevoegde portvrije retourenvelop.
Wilt u controleren of de code in het venster
zichtbaar is?

Rubriek A Activiteiten

Welke activiteiten werden uitgevoerd op 31 december

Thuiszorg-activiteiten

AWBZ-Thuiszorg (volgens art. 15 Besluit zorgaanspraken AWBZ)

- (gezins)verzorging
- (wijk)verpleging
- uitleen verpleegartikelen

Overige thuiszorg (gefinancierd uit PGB en eigen bijdragen cliënten)

AWBZ Ouder- en kindzorg

AWBZ Voeding- en dieetadvisering

AWBZ Collectieve preventie

Kraamzorg

AWBZ-Entadministratie (uitsluitend provinciale)

Aan thuiszorg gelieerde activiteiten

- Thuiszorgwinkel
- Coördinatie vrijwillige thuiszorg
- Personenalarmering
- Extern verstrekken van maaltijden
- Ergotherapie

Overig, te weten: 15a _____
16a _____

Andere activiteiten

Algemeen maatschappelijk werk

Overig, te weten: 18a _____
19a _____
20a _____

Code Aankruisen s.v.p.

1 ☐

2 ☐

3 ☐

4 ☐

5 ☐

6 ☐

7 ☐

8 ☐

9 ☐

10 ☐

11 ☐

12 ☐

13 ☐

14 ☐

15 ☐

16 ☐

17 ☐

18 ☐

19 ☐

20 ☐

RZ1750

Rubriek B Personeel op de loonlijst (incl. oproepkrachten)

Uitvoerend personeel directe zorg (excl. leidinggevend)

Thuiszorg

- thuishulp A
- verzorgingshulp B
- verzorgende C
- verzorgende D
- verzorgende E
- wijkzakenverzorgende
- verpleegkundige in de wijk
- wijkverpleegkundige, overig
- stafverpleegkundige verpleging en verzorging
- uitvoerend personeel uitloen (chauffeur, magazijnmedewerker, etc.)

Totaal uitvoerend personeel thuiszorg (som 1 t/m 10)

Ouder- en kindzorg, voeding- en dieetadvisering en collectieve preventie

- wijkverpleegkundige ouder- en kindzorg
- stafverpleegkundige ouder- en kindzorg
- stafarts ouder- en kindzorg
- consultatiebureau-arts
- consultatiebureau-assistent/woeghulp
- diëtist
- GVO-er (gezondheidsvoorlichting)

Totaal uitvoerend personeel ouder-/kindzorg, diëtetiek en preventie (som 12 t/m 18)

Kraamzorg

- kraamverzorgende
- kraamverpleegkundige

Totaal uitvoerend personeel kraamzorg (20+21)

Entadministratie (uitsluitend provinciale)

Totaal uitvoerend personeel entadministratie

Algemeen maatschappelijk werk (AMW)

- algemeen maatschappelijk werkende
- leidinggevend/administratief/overig personeel t.b.v. AMW

Totaal uitvoerend personeel AMW (24+25)

Overig uitvoerend personeel, te weten

- 27g _____
- 28g _____

Totaal overig uitvoerend personeel (27+28)

	A	B	C	D	E	F
	Situatie per 31 december			Over het gehele jaar		
	werkzame personen		fulltime equivalenten	aantal oproepkrachten	uren oproepkrachten	extra uren van o.a. min-max contractanten
Code	fulltimers	parttimers				
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						

Rubriek B Personeel op de loonlijst (incl. oproepkrachten) (vervolg)						
	A	B	C	D	E	F
	Situatie per 31 december			Over het gehele jaar		
	werkzame personen		fulltime equiva- lentien	aantal oproep- krachten	uren oproep- krachten	extra uren van o.a. min-max contract- anten
	fulltimers	parttimers				
Ondersteunend personeel (excl. leidinggevend)	Code					
– personeel personeelszaken	30					
– technisch/huishoudelijk personeel	31					
– administratief/secretarieel personeel	32					
– ander ondersteunend personeel	33					
	+					
Totaal ondersteunend personeel (som 30 t/m 33)	34					
Leidinggevend personeel						
– directeur(en)	35					
– leidinggevende directe zorg	36					
– leidinggevende ondersteunende diensten	37					
– overig leidinggevend personeel	38					
	+					
Totaal leidinggevend personeel (som 35 t/m 38)	39					
	+					
Totaal personeel op de loonlijst (incl. oproepkrachten) (11+19+22+23+26+29+34+39)	40					
waaronder personeel op de loonlijst uitgeleend aan andere bedrijven	41					
Rubriek C Personeel op de loonlijst (incl. oproepkrachten) (specifieke categorieën)						
Voor een aantal categorieën personeel dat deel uitmaakt van het personeel op de loonlijst (rubriek B) wordt hieronder een opgave gevraagd van het aantal werkzame personen:	aantal personen per 31 dec.					
Werkzaam in het kader van Min. van OCW als leerling-werknemer:	1					
– in opleiding tot helpende (niveau 2)	2					
– in opleiding tot verzorgende (niveau 3)	3					
– in opleiding tot verpleegkundige MBO (niveau 4)	4					
– in opleiding tot verpleegkundige HBO (niveau 5)	+					
Totaal leerling/werknemers (som 1 t/m 4)	5					
Werkzaam in het kader van In- en Doorstroombanen (voorheen Melkertbanen)	6					
Rubriek D Alpha-helpenden en ander personeel niet op de loonlijst						
	A	B	C			
	aantal personen per 31 dec.	aantal personen vertrokken in het jaar	aantal gewerkte uren in het jaar			
– alpha-helpenden	1					
– uitzendkrachten	2					
– consultatiebureau-artsen (niet in loondienst)	3					
– overige personen werkzaam op honorarium-basis en dergelijke (bv. freelancers)	4					

Rubriek E Stagiaires (niet op de loonlijst)

- in opleiding tot helpende (niveau 2)
- in opleiding tot verzorgende (niveau 3)
- in opleiding tot verpleegkundige MBO (niveau 4)
- in opleiding tot verpleegkundige HBO (niveau 5)
- overige stagiaires

Totaal stagiaires (som 1 t/m 5)

aantal personen dat gedurende
het jaar stage gelopen heeft

1	
2	
3	
4	
5	
+	
6	

Rubriek F Uitstroom van personeel op de loonlijst (inclusief oproepkrachten)

- uitvoerend personeel
- ondersteunend personeel
- leidinggevend personeel

Totaal personeel (som 1 t/m 3)

waaronder oproepkrachten

aantal personen
vertrokken in
het jaar

1	
2	
3	
+	
4	
5	

Invoering bedragen

Alle bedragen invullen in euro en afronden op duizendtallen. Dus bijvoorbeeld € 23 669,75 noteren als:

24

Rubriek G Resultatenrekening

Bedrijfsopbrengsten

- Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten
- Overige bedrijfsopbrengsten

Totaal bedrijfsopbrengsten (1+2)

Bedrijfslasten

- Personeelskosten
- Afschrijvingen materiële en immateriële vaste activa
- Overige bedrijfskosten

Totaal bedrijfslasten (som 4 t/m 6)

Financieel resultaat

- Financiële baten
- Financiële lasten

Financieel resultaat (8-9)

Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (3-7+10)

Buitengewoon resultaat

- Buitengewone baten
- Buitengewone lasten

Buitengewoon resultaat (12-13)

Resultaat (11+14)

	A	B
1		
2		
+		
3		
4		
5		
6		
+		
7		
8		
9		
-		
10		
11		
12		
13		
-		
14		
15		

Rubriek H Specificatie van wettelijk budget voor aanvaardbare kosten (G1) uit de resultatenrekening

Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten

- AWBZ-Thuiszorg (inclusief uitleen verpleegartikelen)
- AWBZ Ouder- en kindzorg, voeding- en diëtadvisering, collectieve preventie
- AWBZ-Entadministratie (uitsluitend provinciale)

Totaal wettelijk budget voor aanvaardbare kosten (som 1 t/m 3)

	A	B
Code		
1		
2		
3		
+		
4		

Rubriek I Specificatie van overige bedrijfsopbrengsten (G2) uit de resultatenrekening

Overige bedrijfsopbrengsten

- Opbrengsten uit niet-AWBZ thuiszorg (waaronder uit PGB en eigen bijdragen cliënten)
- Opbrengsten uit niet-AWBZ ouder- en kindzorg, voeding/diëtadvisering, collectieve preventie (waaronder ontvangen entgelden, ontvangen middelen Tijdelijke Regeling Vroegsignalering)
- Opbrengsten uit kraamzorg
- Opbrengsten uit algemeen maatschappelijk werk (zoals gemeentesubsidies)
- Opbrengsten uit verkoop/verhuur van verpleegartikelen (exclusief AWBZ-uitleen)
- Opbrengsten uit andere zorg- en/of dienstverlening (waaronder maaltijdverstrekking, ergotherapie)

Totaal overige bedrijfsopbrengsten (som 1 t/m 6)

waaronder

- loonkostensubsidies (zoals subsidies I/D-banen)
- opbrengsten uit zorg verleend in opdracht van andere instellingen
- opbrengsten uit het uitleen van personeel
- opbrengsten uit verhuur onroerend goed

	A	B
Code		
1		
2		
3		
4		
5		
6		
+		
7		
8		
9		
10		
11		

Rubriek J Specificatie van personeelskosten (G4) uit resultatenrekening

Kosten personeel op de eigen loonlijst

- Lonen en salarissen
- Sociale lasten
- Pensioenlasten
- Andere personeelskosten

Totaal kosten personeel op de eigen loonlijst (som 1 t/m 4)

Kosten personeel niet in loondienst

Totaal personeelskosten (5+6)

waarvan toe te rekenen aan het bedrijfssegment:

- Thuiszorg (AWBZ inclusief uitleen verpleegartikelen en particulier)
- Ouder- en kindzorg, voeding- en diëtadvisering, collectieve preventie (inclusief Vroegsignalering)
- Kraamzorg
- Algemeen maatschappelijk werk
- Entadministratie (uitsluitend provinciale)
- Overige activiteiten (waaronder eventuele thuiszorgwinkel)

	A	B
1		
2		
3		
4		
+		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		

Rubriek K Specificatie van overige bedrijfskosten (G6) uit resultatenrekening

Vervoerskosten

Reiskosten personeel (exclusief woon/werkverkeer)

Kosten vervoermiddelen (huur, lease, verzekeringen, belastingen, onderhoud, brandstof)

Totaal vervoerskosten (som 1+2)

Huisvestingskosten

Kosten energie (waaronder kosten waterverbruik)

Huur en lease gebouwen, terreinen, installaties, inventaris

Onderhoud en reparatie gebouwen, terreinen, installaties, inventaris

Overige huisvestingskosten (waaronder verzekeringen, belastingen, schoonmaak, vuilafvoer/verwerking, beveiliging/bewaking)

Totaal huisvestingskosten (som 4 t/m 7)

Betaalde entgelten (betalingen aan andere instellingen voor het uitvoeren van vaccinaties)

Kosten van uitleen, verkoop, verhuur en verbruik van medische goederen

Kosten zorgverlening opgedragen aan andere instellingen

Betalings aan cliënten die gebruikmaken van alpha-helpenden

Overige algemene kosten

Totaal overige bedrijfskosten (3+8+9+10+11+12+13)

waarvan toe te rekenen aan het bedrijfssegment:

Thuiszorg (AWBZ inclusief uitleen verpleegartikelen en particulier)

Ouder- en kindzorg, voeding- en diëtadviesing, collectieve preventie (inclusief Vroegsignalering)

Kraamzorg

Algemeen maatschappelijk werk

Entadministratie (uitsluitend provinciale)

Overige activiteiten (waaronder eventuele thuiszorgwinkels)

Code	A	B
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		

Rubriek L Specificatie van financiële baten (G8) en lasten (G9) uit resultatenrekening

Financiële baten

Rentebaten

Overige financiële baten (zoals baten uit deelnemingen, ontvangen dividenden, winst op beleggingen)

Totaal financiële baten (1+2)

Financiële lasten

Rentelasten

Overige financiële lasten (zoals verlies op deelnemingen, verlies op beleggingen)

Totaal financiële lasten (4+5)

Code	A	B
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Rubriek M Financieringstekort/-overschot (vorderingen op resp. schulden aan zorgkantoor inzake AWBZ)

Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten

Ontvangen vergoedingen inzake AWBZ (over het verslagjaar)

Financieringsverschil over het verslagjaar (1-2)

Code	A	B
1		
2		
3		

Rubriek N: Clientenverloop en productiegegevens niet-AWBZ thuiszorg

Niet-AWBZ thuiszorg is gefinancierd uit PGB en eigen bijdragen cliënten

Clientenverloop

Directe zorgverlening (excl. overhead)

huishoudelijke verzorging
verzorging
verpleging
gespecialiseerde verzorging
gespecialiseerde verpleging
advies, instructie en voorlichting
overige, te weten: (8e) _____

Totaal aantal uren niet-AWBZ thuiszorg (som 2 t/m 8)

Code	A Aantal per 1 januari	B Nieuw inge- schreven in het jaar	C Uitgeschreven in het jaar	D Aantal per 31 december
1		+	-	=
Aantal uren				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8		+		
9				

Rubriek O: Productiegegevens kraamzorg

verzorgingen
verzorgingsuren (inclusief partus-assistentie)
partus-assistenties
intakes
inschrijvingen

Code	aantal in het jaar
1	
2	
3	
4	
5	

Rubriek P: Productiegegevens uitleen en transport van verpleegartikelen

AWBZ-uitleeningen
AWBZ-transporten (d.w.z. afleveren of terughalen bij de cliënt)

Code	aantal in het jaar
1	
2	

Rubriek Q: Productie- en clientgegevens ouder- en kindzorg

Kinderen in zorg

0 jarigen
1 tot 4 jarigen

Totaal (1+2)

Consulten (standaard en op indicatie) op consultatiebureau

aan 0-jarigen
waarvan: door artsen
door verpleegkundigen
aan 1 tot 4 jarigen
waarvan: door artsen
door verpleegkundigen

Totaal (4+7)

Huisbezoeken

prenataal
postnataal (exclusief hielprikbezoek)
overige

Totaal (som 11 t/m 13)

Code	A aantal in het jaar	B aantal in het jaar	C aantal op 31 december
1			
2		+	
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			

Rubriek Q Productie- en clientgegevens ouder- en kindzorg (vervolg)

Cursussen	Code	A	B
		aantal cursussen in het jaar	aantal deelnemers in het jaar
prenatale cursus zwangerschapsgymnastiek	15		
postnatale cursus zwangerschapsgymnastiek	16		
cursus voor aanstaande ouders	17		
cursus voor ouders van zuigelingen	18		
cursus voor ouders van peuters	19		
	+		
Totaal (som 15 t/m 19)	20		

Rubriek R Cliëntenverloop en consulten voeding- en diëetadvisering

Cliëntenverloop	Code	A	B	D	C
		Aantal per 1 januari	Nieuw ingeschreven in het jaar	Uitgeschreven in het jaar	Aantal per 31 december
	1				
Consulten					
eerste consulten	2	Aantal in het jaar			
herhalingsconsulten	3				
	+				
Totaal (2+3)	4				

Enquêtedrukmeting door het CBS

Het CBS wil u zo weinig mogelijk belasten met enquêtes. Om na te gaan in welke mate dat lukt, vragen wij u vriendelijk om zo nauwkeurig mogelijk aan te geven hoeveel tijd u nodig hebt gehad om de vragenlijst in te vullen. Daarbij gaat het niet alleen om het invullen zelf, maar ook om de tijd die, eventueel ook andere medewerkers, nodig hebben gehad om de gevraagde informatie te leveren. Kortom: alle tijd die het uw organisatie heeft gekost om aan het verzoek van het CBS te voldoen.

Hoeveel tijd is besteed aan het invullen van de vragenlijst? uur minuten

Ingevuld door:

Naam

Telefoon (facultatief)

E-mailadres bedrijf (facultatief)

Fax (facultatief)

Inschrijvingsnummer van bedrijf bij Kamer van Koophandel (facultatief)